UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Uplatňování mezinárodních lidskoprávních standardů v oblasti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v České republice

Bc. Eliška Jírová, DiS.

Katedra teologické etiky
Vedoucí práce: PaedDr. Marie Vorlová
Studijní program: Teologie
Studijní obor: Křesťanská humanitární a pastorační práce - diakonika

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Uplatňování mezinárodních lidskoprávních standardů v oblasti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v České republice napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 15. června 2016 Eliška Jírová

Bibliografická citace

JÍROVÁ, Eliška. *Uplatňování mezinárodních lidskoprávních standardů v oblasti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v České republice.* Diplomová práce. Vedoucí práce: PaedDr. Marie Vorlová. Praha, 2016. 71 s.

Anotace

Obchodování s lidmi je považováno za jeden z nejzávažnějších trestných činů, při kterém dochází k významnému porušování základních lidských práv. Mezinárodní organizace prostřednictvím doporučení i závazných dokumentů vyzývají státy, aby předcházely obchodování s lidmi a v případě, že k němu dojde, aby umožnily narovnání lidských práv jeho obětí. Vlády jednotlivých států nesou zodpovědnost za dodržování lidskoprávních závazků nejen na rovině formulace politik, ale také v oblasti jejich praktické implementace. Zkušenosti ze sociální práce s obchodovanými osobami v České republice však ukazují na to, že oběti této závažné trestné činnosti k narovnání práv přístup nemají. Cílem této práce bylo zhodnotit, zda Česká republika naplňuje vybrané lidskoprávní standardy, které zaručují obětem obchodování přístup k právům. K evaluaci situace byla použita vybraná kritéria vymezující naplňování jednotlivých lidskoprávních standardů organizace Aim for Human Rights. Naplňování zvolených kritérií bylo zkoumáno na případu postupu státních orgánů v kauze vykořisťování stovek zahraničních pracovníků v lesnictví, jenž je znám jako kauza „Stromkaři“. Evaluace ukázala, že zatímco po formální stránce jsou standardy vyžadované mezinárodními dokumenty pokryty ze strany České republiky dostatečně, jejich implementace v praxi velmi zaostává. Organizace, které poskytují služby obchodovaným osobám, tedy musí kromě sociální práce s konkrétními lidmi také nadále usilovat o změny v oblasti implementace sledované politiky.

Klíčová slova

Obchodování s lidmi, pracovní vykořisťování, lidskoprávní standardy, práva obětí, pomoc obětem, případ Stromkaři.

Summary

Trafficking in human beings is considered to be one of the most serious crimes in which there is a significant violation of fundamental human rights. Through recommendations and binding documents, international organisations call on states to prevent human trafficking, and if it occurs, to allow for the settlement of human rights of its victims. National governments are responsible for compliance with human rights commitments, not only on the level of policy formulation, but also in terms of their implementation in practice. However, experience of social work with trafficked persons in the Czech Republic shows that victims of this serious crime have no access to settlement of their rights. The aim of this paper was to evaluate whether the Czech Republic meets the selected human rights standards that ensure the victims' access to their rights. The evaluation of the situation was based on the selected criteria defining the meeting of individual human rights standards of the Aim for Human Rights organisation. Fulfilling the selected criteria was examined on the case of proceeding of state authorities in the case of exploitation of hundreds of foreign workers in the forestry industry, known as the "Stromkaři" (Tree Workers) case. The evaluation showed that while on the formal level the standards required by the international documents from the Czech Republic are complied with sufficiently, their implementation in practice lags way behind. Organisations providing services to trafficked persons must in addition to social work with specific people also continue to seek changes in the implementation of the policy in question.

Keywords

Trafficking in human beings, labour exploitation, human rights standards, rights of victims, assistance to victims, the Tree Workers case.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svojí rodině, která mi dala potřebný čas na psaní práce a byla mi po celou dobu oporou a Emě, která trpělivě čekala, až práci dokončím a budu tu zase pro ni. Ráda bych také poděkovala vedoucí mé práce, PaedDr. Marii Vorlové, za konzultace, které mi pomohly při koncipování práce a Petře Kutálkové, Ph.D., za cenné odborné rady a čas, který mi věnovala.

Obsah

1 Úvod....1
2 Cíle práce....3
3 Metodologie....5
3.1 Evaluace....5
3.2 Případová studie....6
3.3 Sběr dat....7
4 Mezinárodněprávní rámec pro boj proti obchodování s lidmi a práva obětí....8
4.1 Celosvětová úroveň....8
4.2 Evropská úroveň....10
4.3 Výklad pojmů nucené práce a pracovního vykořisťování v mezinárodním kontextu....13
4.4 Význam mezinárodních dokumentů....15
5 Právní rámec a možnosti trestání obchodování s lidmi v České republice....17
5.1 Právní legislativa....17
5.1.1 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon....17
5.1.2 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)....20
5.1.3 Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů....20
5.1.4 Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim....21
5.2 Výklad pojmů nucené práce a pracovního vykořisťování v České republice....21
6 Naplňování vybraných trestněprávních standardů Českou republikou v praxi....24
6.1 Vybrané trestněprávní standardy....24
6.2 Problematické oblasti v aplikaci....25
6.3 Popis případu „Stromkaři“....28
6.4 Vývoj případu „Stromkaři“ v právním kontextu....31

6.5 Struktura skutkové podstaty obchodování s lidmi a její aplikace v případu „Stromkaři“....34
6.6 Shrnutí....37
7 Institucionální rámec podpory obětí obchodování s lidmi v České republice....41
7.1 Systém podpory ze strany státu....41
7.1.1 Program podpory a ochrany obchodování s lidmi....42
7.1.2 Dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území....45
7.1.3 Program dobrovolných návratů do země původu (IOM)....46
7.1.4 Ostatní aktéři....47
7.2 Systém podpory ze strany nevládního sektoru....50
7.2.1 La Strada Česká republika, o.p.s....51
7.2.2 Arcidiecézní charita Praha – Projekt Magdala....53
7.2.3 Diakonie Českobratrské církve evangelické – Středisko celostátních programů a služeb....55
8 Naplňování vybraných lidskoprávních standardů Českou republikou v praxi....58
8.1 Vybrané lidskoprávní standardy....58
8.2 Problematické oblasti fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi....59
8.2.1 Trestněprávní zaměření Programu....59
8.2.2 Povinnosti vyplývající z Programu vs. povinnost mlčenlivosti....60
8.2.3 Nedodržování lhůty na rozmyšlenou....61
8.2.4 Rozsáhlost pracovního vykořisťování....62
8.2.5 Další problematické oblasti....62
8.2.6 Podněty ke zkvalitnění fungování....63
8.3 Fungování Programu v případu „Stromkaři“....64
8.4 Zapojení ostatních aktérů do případu „Stromkaři“....65
8.5 Shrnutí....67
9 Závěr....70
Seznam literatury
Seznam příloh

Použité zkratky

ČR	Česká republika
ČCE	Českobratrská církev evangelická
DPO	dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
ILO	International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
IOM	International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)
MKS	Meziresortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi
MOPNZC	Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NNO	nevládní nezisková organizace
OAMP	odbor azylové a migrační politiky
OBP	odbor bezpečnostní politiky
OBPPK	odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OPK	odbor prevence kriminality
OSL	obchodování s lidmi
OSN	Organizace spojených národů
RE	Rada Evropy
SCPS	Středisko celostátních programů a služeb
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
TČ	trestný čin
TŘ	trestní řád
TZ	trestní zákon
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu

ÚS	Ústavní soud
ZOTČ	zákon o obětech trestné činnost

1 Úvod

Obchodování s lidmi je na celém světě považováno za jeden z nejzávažnějších trestných činů, při kterém dochází k významnému porušování základních lidských práv – práva na život, svobodu, důstojnost či volnost pohybu. Podle Evropského soudu pro lidská práva[1] jde o jednání ohrožující lidskou důstojnost a je neslučitelné s hodnotami demokratických společností. Jedná se o jednu z nejrozšířenějších a nejlukrativnějších činností organizovaného zločinu, a to zejména z toho důvodu, že pachatelé čelí jen nízkému riziku dopadení, a i v takovém případě jim hrozí neúměrně nízké tresty[2].

Mezinárodní organizace začaly již od počátku minulého století přijímat právní dokumenty s cílem efektivně potírat obchodování s lidmi, a to především otroctví a sexuální vykořisťování žen. S počátkem 21. století se zájem přesouvá i na problematiku pracovního vykořisťování, který vychází z potřeby reagovat na nové postupy a metody, což pachatelé při obchodování s lidmi využívají[3].

Nejtíživěji zasahuje obchodování s lidmi do života obětí této trestné činnosti. Fyzické, sexuální a psychologické dopady na zdravotní stav obchodovaných osob, stejně tak jako ekonomické důsledky obchodování představují pro organizace, které poskytují služby obchodovaným osobám, nemalou výzvu[4]. Míru závažnosti dopadů obchodování s lidmi do života obětí si uvědomují také mezinárodní organizace. Ty prostřednictvím doporučení i závazných dokumentů vyzývají státy, aby předcházely obchodování s lidmi a v případě, že k němu dojde, aby umožnily narovnání lidských práv jeho obětí. Vlády jednotlivých států nesou zodpovědnost za dodržování lidskoprávních závazků nejen na rovině formulace politik, ale také v oblasti jejich praktické implementace. Významná aktivistka v oblasti lidských práv

[1] Rantsev v. Cyprus and Russia, application no. 25965/04, May 10, 2010
[2] Babická, 2008b, s. 1
[3] Šmíd, 2013, s. 35
[4] Zimmerman, et al., 2003, s. 3

obchodovaných osob, Marjan Wijers[5], zdůrazňuje, že pokud státy zklamou v naplňování lidskoprávních závazků, měly by být volány k zodpovědnosti za nápravu.

Jsou to často nevládní neziskové organizace, jejichž posláním je posilovat hodnoty demokratické společnosti a upozorňovat na to, že není zajištěn přístup k právům pro všechny. V oblasti prevence obchodování s lidmi jsou to právě specializované organizace, kdo jako první v rámci případové práce zjistí, že obchodované osoby v praxi nedosáhnou na práva, jež jim mezinárodní legislativa garantuje.

Sociální práci však nelze zužovat pouze na individuální případovou práci s konkrétním klientem či klientkou. Je potřeba zaměřit se také na reformu společenského prostředí, v tomto případě na strukturální změny vedoucí k odstranění utlačování skupin, jež jsou na základě svých znaků marginalizovány. Takové snahy mohou mít v praxi různou podobu. Kutálková[6] uvádí, že se může jednat například o pořádání různých vzdělávacích a popularizačních akcí, lobbování a obhajobu zájmů (advocacy), analytickou práci v oblasti nástrojů a cílů politik, veřejné diskuze, vytváření koalic a sítí aj. To vše ideálně ve spolupráci s lidmi, jejichž problémů se řešená oblast týká.

Aby měla obhajoba práv a zájmů na strukturální úrovni naději na úspěch, je kromě nesmírné lidské energie nutné disponovat také nástroji, které co možná nejpřesněji ukáží, kde stát v naplňování svých závazků neobstál, případně je naplňuje pouze formálně či dokonce uplatňováním určitých opatření situaci obchodovaných osob oslabuje[7]. Proto byl pro oblast ochrany lidských práv obchodovaných osob vyvinut analytický nástroj, jenž takové zhodnocení pomocí jasně stanovených kritérií umožní.

[5] Wijers a Chew, 2010, s. 8
[6] Kutálková a Kobová, 2014, s. 92
[7] srov. Wijers a Chew, 2010, s. 8

2 Cíle práce

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na situaci lidí, kteří byli obchodováni mimo oblast sexbyznysu, skrze perspektivu jejich přístupu k právům, která jim jako obchodovaným osobám náleží. Na základě zkušeností získaných v organizaci La Strada ČR, o.p.s., která poskytuje sociální služby obchodovaným a pracovně vykořisťovaným osobám, kde jsem pracovala jako sociální pracovnice, jsem totiž nabyla dojmu, že přístup k právům a dodržování lidskoprávních standardů v této oblasti je spíše hypotetický. V době mého působení v organizaci jsem měla možnost být přítomna začátkům spolupráce této organizace s advokátní kanceláří, která zastupovala poškozené pracovníky v případě tzv. „Stromkařů". Tato kauza, která dosud (tedy po sedmi letech) není stále uzavřena, totiž ukazuje na některé problémy, kterým jsou oběti obchodování s lidmi vystaveny, pokud se jedná o jejich přístup k právům a spravedlnosti. Ve své práci bych chtěla ukázat, jak je pro pomoc konkrétnímu člověku, který se stane obětí obchodu s lidmi, i pro sociální práci jako takovou klíčová nejen dostupnost kvalitní pomoci či právních služeb, ale také naplňování povinnosti státu vyšetřovat a stíhat případy obchodování s lidmi. Pokud totiž stát důsledně nestíhá obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, není pak ani umožněn obětem této trestné činnosti přístup do systému pomoci, který je na jejich ochranu vybudován.

Mým hlavním cílem v této práci je zhodnotit, zda Česká republika naplňuje vybrané lidskoprávní standardy v oblasti obchodování s lidmi, jejichž cílem je zajistit obětem obchodování přístup k jejich základním právům. Na základě tohoto cíle jsem stanovila výzkumnou otázku: Mají oběti trestného činu obchodování s lidmi přístup ke svým právům, která jim zaručují mezinárodní lidskoprávní dokumenty?

K tomu, abych mohla splnit hlavní cíl práce, stanovila jsem si jako dílčí cíle práce:

1) popsat mezinárodní legislativní a lidskoprávní dokumenty v oblasti obchodování s lidmi,
2) popsat legislativní a institucionální rámce v oblasti politiky boje proti obchodování s lidmi v České republice,
3) zhodnotit, jaká jsou v České republice problematická místa v implementaci do praxe.

Práce je rozdělena do třech oblastí. První část je obecnější a věnuji se v ní zvolené metodologii, kterou budu v práci používat (kapitola 3), a výběru mezinárodních dokumentů, které definují obchodování s lidmi a nucenou práci a stanovují lidskoprávní a trestněprávní závazky států (kapitola 4). Další kapitoly práce se již věnují situaci přímo v České republice. Druhá část se zabývá oblastí prevence a boje proti obchodování s lidmi se zaměřením na dodržování trestněprávních standardů v praxi. Nejprve proto popisuji legislativní zakotvení obchodování s lidmi a výklad pojmu nucené práce a pracovního vykořisťování (kapitola 5). V následující (6) kapitole se pak věnuji tomu, jaké jsou nejproblematičtější oblasti v implementaci a jak popsaná právní legislativa funguje na konkrétním případu. Kapitola je zakončena shrnutím, jak se České republice daří, či nedaří naplňovat vybrané trestněprávní standardy. Třetí část se věnuje oblasti podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a zaměřuje se na uplatňování lidskoprávních standardů. V této části popisuji nejprve institucionální zajištění podpory obětem obchodování, a to jak ze strany státu, tak ze strany specializovaných nevládních organizací (kapitola 7). Následující kapitola se věnuje tomu, jaké jsou hlavní problematické oblasti ve fungování nejvýznamnějšího státního opatření na podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi a jak bylo toto opatření využito v případu „Stromkaři“ (kapitola 8). Tato kapitola je opět zakončena shrnutím, které hodnotí dodržování vybraných lidskoprávních standardů. V závěru uvádím celkové zhodnocení toho, jak se daří České republice uplatňovat vybrané standardy, a navrhuji, co by bylo vhodné změnit.

3 Metodologie

3.1 Evaluace

Vzhledem k tomu, že se ve své práci budu zabývat hodnocením formální podoby a implementace určitých závazků plynoucích z mezinárodních dokumentů, budu jako výzkumnou metodu využívat evaluaci. Podle Hendla[8] jsou *„předmětem evaluačního výzkumu sociální intervence, tedy opatření k odstranění nebo zmírnění sociálních problémů. Evaluační výzkum hodnotí více aspektů intervencí a programů. Je zaměřen spíše na praktické aspekty (implementace, užitečnost) než na teoretické stránky"*. Hendl také dodává, že pomocí evaluačního výzkumu se mj. přezkušuje *„efektivita a užitečnost politických, sociálních a ekologických programů, opatření a zákonů, pedagogických a terapeutických intervencí, sociálních, kulturních a technických inovací a organizačních změn ve stále se měnícím prostředí"*[9]. Jeden z typických cílů evaluačního výzkumu je porovnávání, které je zvlášť důležité, pokud srovnáváme fungování nebo dosažené výsledky se standardy[10]. Evaluace se může provádět např. pomocí kritérií, kdy hodnotíme, jak dalece se určitá kritéria splnila[11].

Hodnocení lze provádět různými způsoby a z různých hledisek. Pro svou práci jsem si jako hodnotící nástroj vybrala sadu lidskoprávní standardů, které vycházejí z mezinárodních závazků států v oblasti lidských práv obětí obchodování a poskytují jasná kritéria k hodnocení, zda Česká republika těmto standardům v praxi ve vybrané oblasti dostojí. *Standardy lidských práv pro prevenci a boj proti obchodování s lidmi a na ochranu práv obchodovaných osob,* které sestavila Wijers[12] v rámci organizace Aim for Human Rights, jsou rozděleny do osmi závazků, jejichž obsah by měly státy v oblasti politiky boje

[8] Hendl, 2005, s. 289
[9] tamtéž, s. 290
[10] tamtéž, s. 291
[11] tamtéž, s. 294
[12] Wijers a Chew, 2010

proti obchodování s lidmi dodržovat. Závazky stanovují, jak má lidskoprávní standard vypadat. Jedná se o tyto závazky:

I. Povinnost kriminalizovat všechny formy obchodování s lidmi
II. Povinnost aktivně identifikovat oběti obchodování s lidmi
III. Povinnost vyšetřovat a stíhat případy obchodování s lidmi s náležitou pozorností
IV. Povinnost pomáhat a chránit oběti obchodování s lidmi, včetně jejich ochrany v postavení svědků
V. Povinnost nezatýkat obchodované osoby a nestíhat je pro trestné činy spáchané v souvislosti s obchodováním
VI. Povinnost poskytnout obětem přiměřená a vhodná nápravná opatření
VII. Povinnost předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a současně zajistit, aby přijatá opatření neporušovala zakotvená práva
VIII. Obecné povinnosti

Z výše uvedených jsem si pro svoji práci vybrala závazky I. a III., které se vztahují k trestněprávním aspektům obchodování s lidmi a závazek IV., který se vztahuje k lidskoprávním aspektům. Z těchto závazků budu následně vybrané standardy vztahovat k praxi v České republice.

3.2 Případová studie

Jelikož byl, i přes toto zúžení, rozsah hodnocení stále široký, využila jsem jako další nástroj hodnocení případovou studii. Hendl[13] k případové studii uvádí, že *„jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů, (…) o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. (…) Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům“.* Podle Linharta[14] jde o *„podrobný a vyčerpávající popis, analýzu určitého případu, většinou i o jeho genezi a konfrontaci s ním“.*

[13] Hendl, 2005, s. 104
[14] Linhart, 1996. s. 477

Naplňování zvolených kritérií budu tedy v určitých oblastech zkoumat na konkrétním případu vykořisťování stovek zahraničních pracovníků v lesnictví, jež je znám jako kauza „Stromkaři“ a na postupu státních orgánů v této kauze. Jedná se o poměrně typický případ pracovního vykořisťování, který je ovšem velmi specifický svým rozsahem, délkou řešení, ale také skutečností, že v jejím průběhu nebylo naplněno hned několik lidskoprávních standardů, jež by měla Česká republika v praxi dodržet.

3.3 Sběr dat

Ve své práci vycházím z analýzy mezinárodních i vnitrostátních dokumentů, stanovisek státních orgánů i specializovaných nevládních organizací, judikátů Evropského soudu pro lidská práva i českých soudů různé instance, odborných článků. Čerpám také z vlastní zkušenosti z práce v organizaci La Strada a z poznatků z případu „Stromkaři“, který jsem aktivně sledovala v jeho prvních letech, kdy jsem se účastnila i mnoha programů na jeho podporu. Informace ohledně vývoje případu z právního kontextu jsem získala také z rozhovorů se zmocněnci poškozených pracovníků, kteří je zastupovali. Cenné informace ohledně fungování podpory pro oběti obchodování jsem získala z rozhovorů s pracovnicí La Strady.

Jsem si vědoma toho, že v rámci této práce nemohu postihnout všechny oblasti obchodování s lidmi. Vzhledem k mým praktickým poznatkům a omezenému rozsahu práce se proto zaměřuji pouze na oběti pracovního vykořisťování a nevěnuji se obětem obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku či jiných forem sexuálního zneužívání, ani obětem mladším osmnácti let.

4 Mezinárodněprávní rámec pro boj proti obchodování s lidmi a práva obětí

Většina mezinárodních dokumentů vztahujících se k povinnostem států v oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi, která vznikla v průběhu minulého století, neměla primárně lidskoprávní motivaci[15]. Lidská práva byla samozřejmě v dokumentech zohledněna, ale hlavní motivací byla především snaha států zamezit prostřednictvím boje proti obchodování s lidmi ohrožení suverenity států organizovaným zločinem a zajistit vlastní bezpečnost. Jedním z dokumentů, který mnozí lidskoprávní aktivisté kritizují, je Palermský protokol, neboť větší důraz klade právě na potlačení kriminality v oblasti obchodu s lidmi než na ochranu obětí[16]. Tato situace se postupem času mění, neboť začátkem tohoto tisíciletí se již otázka lidských práv začala v mezinárodních dokumentech velmi významně objevovat jako nezbytná součást prevence a boje proti obchodování s lidmi.

V následující kapitole se věnuji výběru nejdůležitějších mezinárodních dokumentů, které se k problematice prevence a boje proti obchodování s lidmi vztahují. Hlavními aktéry v této oblasti jsou Organizace spojených národů, Evropská unie, Rada Evropy a Mezinárodní organizace práce.

4.1 Celosvětová úroveň

Základním dokumentem na celosvětové úrovni je Protokol OSN o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi[17], tzv. Palermský protokol, který doplňuje Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Oba dokumenty jsou z roku 2000. Palermský protokol obsahuje první

[15] Wijers a Chew, 2010, s. 27
[16] Babická, 2008a, s. 2
[17] Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially Woman and Children

mezinárodně uznávanou definici obchodování s lidmi, ke které se až do současnosti vztahují odborné publikace, výzkumné studie, akční plány mezinárodních organizací i další zdroje[18]. Dle tohoto Protokolu se obchodováním s lidmi rozumí *„najmutí, přeprava, předání, přechovávání nebo přijetí osob za účelem vykořisťování, a to prostřednictvím pohrůžky násilím nebo použití násilí či jiných forem donucení, prostřednictvím únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti nebo prostřednictvím poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou[19]"*. Vykořisťování mimo jiné zahrnuje využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucenou práci či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo odjímání orgánů. Souhlas oběti není relevantní, jestliže byl využit jakýkoli výše uvedený prostředek. Úplné znění Protokolu uvádím v příloze.

Česká republika Palermský protokol podepsala v roce 2002, ale až v roce 2014 vyslovil Parlament ČR souhlas s ratifikací. Protokol vstoupil v platnost v lednu 2015[20].

Obecnějším lidskoprávním dokumentem OSN z roku 1948 je Všeobecná deklarace lidských práv, která v čl. 4 uvádí: *„Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány"*. Deklarace od samého počátku garantuje svobodu a rovnost bez rozdílů, ale její ustanovení se stala právně závazná až postupnou implementací do mezinárodních smluv o lidských právech a vnitrostátních ústav smluvních stran.

[18] Kutálková, 2015, s. 47

[19] dostupné z http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=139&CT1=0 dne 25. 2. 2016

[20] v příloze č. 1 uvádím souhrnnou tabulku vybraných dokumentů s uvedením, zda Česká republika konkrétní dokument již ratifikovala, příp. implementovala do vnitrostátních předpisů

4.2 Evropská úroveň

Mezi nejdůležitější mezinárodní dokumenty na evropské úrovni v oblasti boje proti obchodování s lidmi patří Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi[21] č. 197 z roku 2005[22] (dále „Úmluva"). Úmluva vychází z Palermského protokolu. Vztahuje se na veškeré formy obchodování jak na mezinárodní, tak i vnitrostátní úrovni, ve spojitosti s organizovaným zločinem i samostatně, stejně jako na veškeré formy vykořisťování. Úmluva vytyčuje hlavní oblasti boje proti obchodu s lidmi, kterými jsou především prevence, ochrana a podpora práv obětí, jejich identifikace, vyšetřování, stíhání a trestání pachatelů, ochrana obětí a svědků a podpora mezinárodní spolupráce. Samostatná kapitola je věnovaná trestnímu právu. Kromě kriminalizace obchodníků zavádí Úmluva také kriminalizaci vědomého užití služeb obchodované osoby a padělání, obstarání, zadržování nebo zničení cestovních dokladů nebo průkazů totožnosti[23]. Zmiňuje se i o tom, že je potřeba předcházet sekundární viktimizaci obětí[24] a nadbytečné medializaci. Nově je zakotvena odpovědnost právnických osob.

Úmluva dále zavádí nezávislý monitorovací mechanismus, který umožňuje kontrolovat implementaci jednotlivých ustanovení Úmluvy smluvními stranami a významně tak posiluje účinnost celé Úmluvy. Tento mechanismus stojí na dvou pilířích – Expertní skupině pro potírání obchodu s lidmi[25] a Výboru smluvních stran. Expertní skupina se skládá z nezávislých a nestranných multidisciplinárních odborníků[26] s genderovou a geografickou vyvážeností. Připravuje zprávy obsahující analýzu implementace jednotlivých ustanovení v praxi a doporučení smluvním stranám, jak odstranit nedostatky.

[21] Council of Europe Convention Action against Trafficking in Human Beings
[22] V platnost vstoupila až k 1. 2. 2008.
[23] Babická, 2008c, s. 4
[24] Sekundární viktimizace je traumatizace oběti vznikající až po ukončení trestního činu v důsledku např. nadbytečného opakování výslechů, necitlivého chování vyšetřovatelů či dalších úředních osob, nevhodná medializace, neposkytnutí psychologické či právní pomoci apod.
[25] Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)
[26] právníci, policejní složky, psychologové, lékaři, představitelé nevládních organizací apod.

Úzce spolupracuje s Výborem smluvních stran, který prostřednictvím zástupců zemí, které Úmluvu ratifikovaly, přijímá doporučení jim adresovaná[27].

Česká republika je jediným členským státem Evropské unie, který Úmluvu nepodepsal ani neratifikoval[28], za což je dlouhodobě mezinárodně kritizována. Původní překážkou k přijetí tohoto dokumentu byla neexistence trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním řádu, která však byla odstraněna přijetím zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Otázkou je, za jak dlouho Česká republika tuto změnu reflektuje a Úmluvu ratifikuje.

Lidskoprávní přístup deklaruje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Tato směrnice klade důraz na práva a nároky obchodovaných osob, včasnou identifikaci a podporu, která by neměla být podmíněna spoluprací s orgány činnými v trestním řízení. Zavádí také daleko vyšší sankce v případech, kdy je oběť tzn. zvlášť zranitelnou osobou[29] nebo pokud se jedná o zvláště závažný trestný čin[30]. Směrnice uvádí, že v případě, kdy oběť obchodování spáchá trestný čin v důsledku např. nátlaku ze strany pachatelů, nemá být za tento čin trestně stíhána. Dále členským státům EU „*ukládá povinnost založit institut Národního zpravodaje, který by prováděl hodnocení politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi na území daného státu*[31]“. Směrnice vstoupila v platnost dne 15. dubna 2011 a do vnitrostátních právních předpisů zemí EU měla být implementace provedena nejpozději do 6. dubna 2013.

---

[27] Babická, 2008c, s. 5

[28] údaj je k 9. 9. 2015 https://www.uoou.cz/obchodovani-s-lidmi/ds-3481/p1=3481

[29] Při posuzování zranitelnosti oběti se zohledňuje její věk, pohlaví, těhotenství, zdravotní stav či zdravotní postižení (čl. 12 Směrnice).

[30] Např. pokud jím byl ohrožen život oběti nebo byl spáchán za užití hrubého násilí, které zahrnovalo například mučení, nucené požití omamných látek či léků, znásilnění nebo jiné závažné formy psychologického, fyzického nebo sexuálního násilí, nebo jím byla oběti způsobena zvláště závažná újma (čl. 12 Směrnice).

[31] Kutálková, 2015, s. 44

Dalším dokumentem je Směrnice Rady č. 2004/81/ES z 29. dubna 2004 o povolení k pobytu vydávaném státním příslušníkům třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány. Tato směrnice přinesla v roce 2006 do české legislativy zavedení institutu dlouhodobého pobytu za účelem ochrany (podrobněji v kapitole 6.1.2) a dalších opatření pro obchodované osoby, které pocházejí z třetích zemí.

V oblasti ochrany obětí trestných činů je významným dokumentem Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV. Do České republiky byla tato Směrnice implementována zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Poměrně novým dokumentem v oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi je Strategie EU pro vymýcení obchodu s lidmi 2012–2016. Tato strategie stanovuje pět priorit[32], na které by se měla EU při řešení problematiky obchodu s lidmi zaměřit. Jde o:

1) identifikaci, ochranu a pomoc obětem obchodu s lidmi,
2) zesílení prevence obchodu s lidmi,
3) intenzivnější stíhání obchodníků s lidmi,
4) posílení koordinace a spolupráce mezi hlavními aktéry a soudržnost politik,
5) zlepšení znalostí o vznikajících problémech, které se týkají všech forem obchodu s lidmi, a o účinnou reakci na ně.

Strategie dále stanovuje povinnost členských států EU přijmout nezbytná opatření k zajištění toho, aby byla dané osobě poskytnuta pomoc a podpora, pokud vědí o případu obchodování s lidmi, případně o tom, že u určité osoby existuje riziko, že je obětí obchodu s lidmi.

[32] Strategie EU pro vymýcení obchodu s lidmi 2012–2016, s. 5

Základním lidskoprávním dokumentem na evropské úrovni je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, jejíž principy jsou chráněny Evropským soudem pro lidská práva (dále také jako ESLP) ve Štrasburku. V roce 1992 Úmluvu ratifikovalo Československo jako vůbec první stát střední a východní Evropy.

4.3 Výklad pojmů nucené práce a pracovního vykořisťování v mezinárodním kontextu

K výkladu pojmu nucené práce existuje již řada rozhodnutí ESLP. Většina z nich vychází ze základního dokumentu definujícího nucenou práci, kterým je Úmluva o nucené nebo povinné práci Mezinárodní organizace práce z roku 1930[33]. Podle čl. 2 této Úmluvy je jako nucená práce definovaná „*každá práce nebo služba, která je na kterékoliv osobě vymáhána pod pohrůžkou jakéhokoliv trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně*". Tato definice předpokládá splnění dvou podmínek – hrozbu trestu a nedobrovolnost.

Podle rozhodnutí ESLP v případu C.N. a V. proti Francii[34] může mít hrozba trestu i nenásilný charakter. Může jít o hrozbu ztráty nebo omezení práv nebo výhod, vyhrožování udáním úřadům, odebráním dokladů, zostuzením v rámci komunity, vymáhání dluhů, které vznikly během práce u zaměstnavatele apod.

Příkladem hrozby nenásilného charakteru může být také úmyslné uvedení pracovníka do ilegality. Zaměstnavatel záměrně nevyřídí pracovníkovi potřebné dokumenty, nejčastěji pracovní povolení, čímž ho dostane do situace, že pobývá v ČR v rozporu s právními předpisy o pobytu cizinců a hrozí mu tak vyhoštění ze země. U pracovníka tak vytváří závislost na současné pracovní příležitosti, protože pokud by zaměstnavatele nahlásil

[33] v České republice publikovaná ve vyhlášce č. 506/1990 Sb.
[34] C.N. and V. v. France, application no. 67724/09, 11 October 2012, § 24

OČTŘ, vystavil by se vlastnímu vyhoštění. Tato situace by mu nehrozila, pokud by na něj bylo nahlíženo jako na oběť obchodování s lidmi.

V rozhodnutí C.N. proti Velké Británii[35] vycházel ESLP při posouzení, zda šlo o nucenou práci, či nikoli, z šesti indikátorů pohrůžky trestu, které uvádí Mezinárodní organizace práce. Ty se mohou vyskytovat buď samostatně, nebo v kombinaci. Jde o:

- fyzické či sexuální násilí na pracovníkovi nebo jeho hrozba,
- omezení svobody pohybu pouze na místo výkonu práce,
- dlužní otroctví (pracovník splácí dluh nebo půjčku např. za neúměrně vysoké nájemné či stravu zaměstnavateli a ten mu za práci nic neplatí),
- zadržování mzdy, odmítání vyplacení mzdy nebo nepřiměřené srážky ze mzdy,
- zadržování cestovních či jiných identifikačních dokladů, takže pracovník nemůže odejít nebo prokázat totožnost,
- vyhrožování udáním příslušným úřadům, když je pracovník v zemi nelegálně[36].

Podle rozhodnutí ESLP v případě Siliadin proti Francii[37] je třeba otázku dobrovolnosti posoudit na základě povahy daného souhlasu, především jeho formu, nepřímý nátlak či možnost vzít svůj souhlas zpět. Jakékoli fyzické omezení či psychický nátlak může být považován za nucenou práci a to i v případě, že přijetí práce bylo svobodné. Podmínka nedobrovolnosti je splněna, pokud jsou přítomny následující indikátory, přičemž některé se překrývají s již výše uvedenými:

- podvod nebo falešné sliby ohledně druhu a podmínek práce,
- zadluženost vůči zaměstnavateli způsobená podhodnocením vykonávané práce, přehnanými cenami, nadhodnocenými úroky apod.,

[35] C.N. v. United Kingdom, application no. 4239/08, 13 November 2012
[36] Burčíková, 2004, s. 7
[37] Siliadin v. France, application no. 733316/01, 26 July 2005

- psychický nátlak, tj. příkaz k práci zajištěný výhrůžkou trestu za neuposlechnutí,
- zbavení osobní svobody, uvěznění v místě výkonu práce,
- zadržování nebo nevyplácení odměny za práci,
- zadržování dokladů nebo jiných hodnotných věcí,
- prodej osoby do vlastnictví jiného[38].

Otázkou dobrovolného souhlasu se zabýval ESLP opět v případu C.N. a V. proti Francii. Soud v něm dospěl k závěru, že souhlas, který byl získán podvodem, uvedením v omyl či zneužitím důvěry, je irelevantní.

Zlomovým judikátem ESLP týkajícím se čl. 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, který zakazuje otroctví, nevolnictví a nucenou práci, je rozhodnutí Rantsev proti Kypru a Rusku[39]. V tomto rozhodnutí bylo za obchodování s lidmi označeno takové jednání, kdy jsou pracovníci nuceni vykonávat práci za minimální či žádnou mzdu, je proti nim používáno výhružek a násilí, jsou pod dohledem a podmínky, ve kterých jsou nuceni žít a pracovat, jsou celkově velmi špatné[40].

4.4 Význam mezinárodních dokumentů

Cílem těchto mezinárodních a evropských právních dokumentů bylo jednotné definování pojmu obchodování s lidmi, stanovení minimálních společných pravidel pro vymezení trestných činů obchodování s lidmi, trestní odpovědnosti a následné trestní sankce a stanovení řady opatření pro lepší prevenci a posílení ochrany obětí. Dle MVČR[41] je jednotné definování obchodu s lidmi jedním ze základních předpokladů koordinovaného, a tedy i účinného postupu mezinárodních společenství při potírání obchodu s lidmi.

[38] Burčíková, 2004, s. 8
[39] Rantsev v. Cyprus and Russia, application no. 25965/04, May 10, 2010
[40] Rantsev v. Cyprus and Russia, odst. 280
[41] http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx, dne 15. 4. 2016

Tato ustanovení však musejí být následně prosazena v národních legislativách jednotlivých států[42].

Důležité je pravidelně aktualizovat uplatňované metody, neboť obchodníci velice rychle reagují na změny legislativy a přicházejí s novými způsoby obchodování, které nabývají stále sofistikovanější podoby. Původní násilné formy donucování, jako je fyzické násilí či omezování osobní svobody, získávají subtilnější podobu zneužívající tíseň, závislost, neznalost jazyka či místního prostředí[43].

K ochraně lidských práv a svobod je však potřeba také aktivních kroků. Evropský soud pro lidská práva zastává koncept pozitivních závazků států, dle kterého má stát povinnost nejen nezasahovat do práv garantovaných Evropskou úmluvou o lidských právech, ale má i aktivní povinnost sám v této oblasti patřičně konat, tedy přijímat taková opatření, která povedou k dodržování a uskutečňování garantovaných práv.

[42] Babická, 2008a, s. 4
[43] Národní strategie, MVČR, 2012, s. 4

5 Právní rámec a možnosti trestání obchodování s lidmi v České republice

Tato kapitola se zaměřuje na přehled české legislativy, která se vztahuje k obchodování s lidmi, a na výklad pojmů nucené práce a pracovního vykořisťování, tak jak je chápán orgány činnými v trestním řízení.

5.1 Právní legislativa

5.1.1 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon

V České republice definuje trestný čin obchodování s lidmi § 168 nového trestního zákona č. 40/2009 Sb. Původní definice Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku[44] prošla celou řadou podstatných rozšíření. Zásadní změnou bylo zrušení stávajícího § 246 a přijetí nového § 232a[45]. Zde již byl odstraněn tzv. přeshraniční prvek, tedy nutnost převezení osoby přes státní hranice. Byly uznány i jiné formy obchodování s lidmi než za účelem pohlavního styku, a to otroctví nebo nevolnictví a nucené práce nebo jiné formy vykořisťování. Tato úprava již odpovídá definici Organizace spojených národů.

Velmi významnou změnou skutkové podstaty trestného činu prošla definice zákonem č. 141/2014 Sb., který novelizuje oba základní trestní předpisy, tedy trestní zákoník a trestní řád, a upravuje i zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Touto novelizací byl původně trojstranný vztah (obchodník – vykořisťovatel – oběť) nahrazen vztahem dvoustranným, ve kterém je obchodník současně vykořisťovatelem[46]. Do té doby se skutková podstata obchodování s lidmi vztahovala pouze na záměr pachatele jiného

[44] § 246 starého trestního zákona č. 140/1961 Sb.
[45] stále ještě starého trestního zákona č. 140/1961 Sb.
[46] změna se týká tří forem obchodování – služby v ozbrojených silách, otroctví nebo nevolnictví a nucené práce nebo jiné formy vykořisťování

vykořisťovat, nikoli na samotné vykořisťování, které je dle trestního zákoníku postižitelné podle obecných ustanovení. Za trestný čin obchodování s lidmi byla trestně odpovědná pouze osoba, která oběť obchodovala – prodávala. Jednání spočívající ve vykořisťování se pak právně kvalifikovalo pouze jako následující trestné činy: zbavení osobní svobody (§ 170), omezování osobní svobody (§ 171), vydírání (§ 175), útisk (§ 177), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199) a neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342). Trestněprávní postih obchodníka a vykořisťovatele byl ve výši trestní sazby neúměrně rozdílný, přestože jednání vykořisťovatele je často závažnější než jednání obchodníka[47]. Nová podoba trestného činu obchodování s lidmi nepostihuje jen samotné aktivní jednání pachatele, ale i pouhé kořistění z něj. K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu tedy postačí přijímání prospěchu z dané trestné činnosti[48].

Současné znění § 168 trestního zákona č. 40/2009 Sb. je již následující:
§ 168 Obchodování s lidmi
(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito
a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
c) k službě v ozbrojených silách,
d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo
kdo kořistí z takového jednání,
bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito

[47] Šmíd, 2013, s. 80
[48] Šachová a Lomozová, 2009, s. 12

a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
c) k službě v ozbrojených silách,
d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo
kdo kořistí z takového jednání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,
b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

5.1.2 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Trestní řád upravuje průběh trestního procesu a jeho náležitosti. Z pohledu obchodovaných osob, které se staly obětí trestného činu, je důležitá možnost právního zastoupení zmocněncem. Ten je oprávněn poškozeného zastupovat, účastnit se všech úkonů, kterých se účastní poškozený, činit za poškozeného návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Jeho role je významná, zejména pokud se jedná o nárok na náhradu škody[49]. Tato praxe však zatím není příliš běžná. Smyslem zastupování zmocněncem je především psychická opora poškozeného a chránění jeho zájmů během trestního řízení. Jedná-li se o zvlášť zranitelnou oběť podle zákona o obětech trestných činů, která prokáže, že nemá dostatek prostředků na náklady vzniklé zastoupením zmocněncem, má tato osoba nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu[50]. Náklady hradí stát. Trestní řád obsahuje i řadu dalších procesních práv, jako například právo nahlížet do trestního spisu.

5.1.3 Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Tento zákon nově definuje tzv. zvlášť zranitelnou oběť. Tou se pro účely tohoto zákona rozumí:

a) dítě,

b) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku),

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci,

[49] Kalibová, a další, 2014, s. 27

[50] § 51a, odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb.

náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní[51].

Kromě práv, která jsou dle tohoto zákona dostupná všem obětem trestných činů, má zvlášť zranitelná oběť navíc právo na bezplatné poskytnutí odborné pomoci, zabránění kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele[52], a vyslechnutí osobou stejného nebo opačného pohlaví dle vlastní žádosti[53], včetně volby tlumočníka[54]. Podání vysvětlení a výslechu zvlášť zranitelných obětí se samostatně věnuje § 20. Vysvětlení i výslech má probíhat obzvlášť citlivě s ohledem na konkrétní okolnosti, tak aby se nemusel opakovat, případně aby byl proveden stejnou osobou. Je-li to možné, má jej provádět vyškolená osoba.

5.1.4 Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Na základě tohoto zákona je od 1. 1. 2012 nově možné postihovat i případy obchodování s lidmi organizované právnickou osobou. Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob bylo dlouho očekávaným a stěžejním krokem pro ratifikaci řady relevantních mezinárodních dokumentů.

[51] § 2, odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb.
[52] nevylučuje to povaha prováděného úkonu
[53] nebrání-li tomu důležité důvody
[54] ledaže nelze provedení úkonu odložit nebo tlumočníka požadovaného pohlaví zajistit

5.2 Výklad pojmů nucené práce a pracovního vykořisťování v České republice

V České republice není v současné době nucená práce či pracovní vykořisťování samo o sobě trestným činem. Trestné se stávají pouze v souvislosti s obchodováním s lidmi, což výrazně omezuje možnosti jejich postihování[55]. Trestní zákon obsahuje jen ustanovení zahrnující trestný čin vydírání a útisku, tedy případy, kdy je osoba nucena, aby něco konala, opomenula či trpěla pod hrozbou násilí nebo zneužití tísně, dále trestný čin zbavení či omezení osobní svobody, týrání osoby žijící ve společném obydlí nebo neoprávněné zaměstnávání cizinců.

Pojem nucené práce není nijak definován, ani blíže charakterizován v žádném vnitrostátním právním předpise. Trestní zákon pouze uvádí nucenou práci jako jeden z účelů obchodování s lidmi, nikoli jako samostatný trestný čin. Zákaz nucené práce je však uveden v základním vnitrostátním dokumentu o lidských právech, tedy v Listině základních práv a svobod[56] (dále také jako „Listina"). Čl. 9 uvádí, že *„nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám"*. Listina také uvádí negativní vymezení nucené práce převzaté z mezinárodních dokumentů. Podle tohoto vymezení se zákaz nucené práce nevztahuje na práce či služby ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu, v rámci vojenské služby, či vyžadované dle zákona v mimořádných případech ohrožení života, zdraví nebo práv druhých (např. války, živelních pohrom). Zákaz nucené práce je také obsažen v mnoha mezinárodních smlouvách[57], které jsou dle Ústavy součástí českého právního řádu a ke kterým se Česká republika zavázala[58].

[55] Svobodová a Vacovská, 2015, s. 2
[56] vyhlášena Usnesením předsednictva České národní rady 2/1993 Sb.
[57] Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, čl. 4 (v ČR vyhlášena pod č. 209/1992 Sb.), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, čl. 8 (v ČR vyhlášen pod č. 120//1976 Sb.) a další.
[58] Burčíková, 2004, s. 6

Mimo oblast právních předpisů můžeme najít několik vymezení pojmu nucené práce, například v nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 37/1993[59] či ve Stanovisku Odboru bezpečnostní politiky MVČR[60] z roku 2006. Přestože Ústavní soud vycházel jak z čl. 9 Listiny základních práv a svobod, tak i z čl. 2 Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 29, dospěl ve svém nálezu k závěru, že *„za nucené práce nebo služby lze považovat např. takové, (…) jež velmi výrazně a omezujícím způsobem zasahují do osobních práv a svobod občana a jejichž nucený výkon představuje donucení administrativní povahy. Za nucené práce a služby proto v zásadě nelze považovat ty, jež vyplývají z občanskoprávních závazků upravených občanským zákoníkem a dalšími soukromoprávními předpisy (…) ale mělo by zřejmě jít o veřejnoprávní vztah s pohrůžkou sankce vyplývající z poměru nadřízenosti a podřízenosti příslušných subjektů“.*

Odbor bezpečnostní politiky ve svém stanovisku zase uvádí, že činnosti, které jsou uzavřeny dle občanského či obchodního práva písemnou či ústní smlouvou o provedení určité práce za úplatu, nespadají pod pojem nucené práce, ale pod pojem „jiné formy vykořisťování“. K tomuto stanovisku se prostřednictvím analytického a legislativního odboru vyjádřilo i Nejvyšší státní zastupitelství[61], které konstatovalo, že k výkladu těchto pojmů, tak jak jsou ve stanovisku uvedeny, nemá zásadní připomínky. Současně ale zdůraznilo, že v návaznosti na mezinárodní dokumenty je souhlas obchodované oběti irelevantní. Pachatel je tedy trestně odpovědný i v případě, kdy poškozená osoba dala k jednání pachatele souhlas. Dále uvádí, že trestný čin obchodování s lidmi vyžaduje úmysl obchodovat s jiným, přičemž postačí úmysl eventuální. *„Zaměstnavatel či zprostředkovatel tedy může být trestně stíhán (…) pokud je zde důvodné podezření, že v úmyslu přímém či nepřímém zaměstnával ilegální migranty za podmínek, které by bylo možné označit za vykořisťování.“*[62]

[59] uveřejněný pod číslem 86/1994 Sb.
[60] *Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky MVČR*, 2006.
[61] *Vyjádření ke stanovisku OBP,* 2006.
[62] Tamtéž, s. 2

6 Naplňování vybraných trestněprávních standardů Českou republikou v praxi

V této kapitole představím vybrané trestněprávní standardy, které jsou státy na základě mezinárodně uznávaných dokumentů povinny dodržovat. Budu se věnovat problematickým oblastem v aplikaci mezinárodních definic obchodování s lidmi do českého právního řádu i místům, kde se výklady rozcházejí. Vzhledem k tomu, že oblast obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, včetně jejích problematických míst, je poměrně obsáhlá, budu naplňování jednotlivých standardů dokládat na konkrétním případu „Stromkařů". Jelikož se jedná o případ velmi specifický vzhledem k postojům OČTŘ, které následovaly po podání trestních oznámení na pachatele, jež se pracovního vykořisťování dopouštěli, je samostatná podkapitola věnovaná právě popisu toho, jak se případ vyvíjel v právním kontextu. Případ „Stromkaři" nebyl OČTŘ označen jako obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, neboť dle jejich sdělení nenaplnil skutkovou podstatu trestného činu obchodování s lidmi. V následující podkapitole jsem se tedy věnovala právě struktuře skutkové podstaty tohoto trestného činu a jednotlivá jednání aplikovala na konkrétní případ. Celá kapitola je zakončena shrnutím problematických míst a zhodnocením, zda Česká republika naplňuje vybrané standardy s přihlédnutím k tomuto případu.

6.1 Vybrané trestněprávní standardy

Řada mezinárodních dokumentů stanovuje trestněprávní závazky, které jsou státy povinny dodržovat. Jde především o *povinnost kriminalizovat všechny formy obchodování s lidmi včetně činností s nimi související* a *povinnost vyšetřovat a stíhat případy obchodování s lidmi s náležitou péčí.* Pro

účely této práce jsem z každého závazku vybrala několik standardů[63], jejichž naplňování Českou republikou budu v práci hodnotit.

- Obchodování s lidmi je trestným činem podle vnitrostátního práva.
- Obchodování je definováno v souladu s Protokolem OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi.
- Jednotlivé činy spojené s obchodováním s lidmi (otroctví, nevolnictví, nucené práce, práce dětí, vynucené manželství, dlužní otroctví, nucená prostituce a sexuální otroctví) jsou podle vnitrostátního práva trestným činem.
- Představitelé bezpečnostních a policejních složek rozumí definici obchodování s lidmi.
- Je vytvořen vhodný legislativní rámec pro vyšetřování a soudní stíhání případů obchodování s lidmi.
- Vznesené stížnosti na OČTŘ jsou neprodleně řešeny a tyto orgány se jimi vážně zabývají.

6.2 Problematické oblasti v aplikaci

Přestože definice obchodování s lidmi platná v České republice je téměř totožná s mezinárodně uznávanou definicí zakotvenou v Palermském protokolu, je aplikace této skutkové podstaty v českém právním řádu značně odlišná, než je tomu v mezinárodním právu. Česká republika sice může postihovat obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování již od roku 2004, avšak do roku 2015 bylo vyneseno zatím pouze 5 rozsudků pravomocného odsouzení pro trestný čin obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, přičemž k prvnímu rozsudku došlo teprve v roce 2012[64].

Jak uvádí MVČR v Národní strategii boje proti obchodu s lidmi v České republice na období 2012–2015, patří k nejvíce problematickým oblastem

[63] sestavených M. Wijers a L. Chew, 2010, s. 27-34
[64] Kotrbová, 2015

výklad některých pojmů (jako např. „zneužití tísně“„zneužití závislosti“ či „jiné formy vykořisťování“), složitá konstrukce samotného trestného činu a jeho dokazování, vysoká míra latence i přechod pachatelů z násilného způsobu donucování k mírnějším formám. V případech, kdy nelze prokázat všechny znaky skutkové podstaty, dochází k překvalifikování skutku na jiný trestný čin, jako je např. vydírání, podvod či omezování osobní svobody. Při kvalifikaci samotného trestného činu někdy také nedokáží OČTŘ dostatečně rychle reagovat na měnící se trendy v této oblasti[65]. Nedostatečné množství dosavadních vnitrostátních judikátů k tomuto trestnému činu komplikuje a zpomaluje činnost soudů[66].

Je však možné vycházet z judikátů Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP). Ty se ale v pojetí nucené práce rozcházejí jak s nálezem Pl. ÚS 37/1993, tak se stanoviskem OBP MV z roku 2006. Šmíd (2013) ve své analýze uvádí, že podle mezinárodně uznávaných konceptů nelze zákaz nucených prací omezovat pouze na veřejnoprávní vztahy, ale je nutné jej aplikovat i do soukromoprávních vztahů. Pracovní vztah se totiž může zprvu jevit jako rovnocenný pro obě strany, uzavřený na základě společné dohody za standardních pracovních podmínek. Ty jsou následně zaměstnavatelem porušeny a pracující se dostává do určité závislosti, která může časem vést až k výkonu nucených prací. Pracovník je nucen pracovat za odměnu nepřiměřenou odvedené práci, případně zcela zdarma.

Pracovní vykořisťování, které nenaplňuje skutkovou podstatu § 168 trestního zákona, je často postihováno pouze v rámci porušování zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, jako porušování pracovněprávních předpisů zaměstnavatelem. Vymáhání a výši pokut stanovuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, a zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

Pokud však cizinec podá stížnost na zaměstnavatele ohledně nevyplacené mzdy za práci, která nebyla v souladu se zákonem o pobytu cizinců a se

[65] Národní strategie, MVČR, 2012, s. 26
[66] Tamtéž, s. 26

zákonem o zaměstnanosti, poskytuje tím státní správě sám dobrovolné doznání, že se dopustil nelegální práce, a policie nemá v podstatě jinou možnost, než mu uložit správní vyhoštění s dobou až na 5 let[67] (výjimkou je, má-li cizinec v ČR rodinné vazby). Situace u občanů EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků pobývající v České republice je ještě složitější tím, že po vstupu České republiky do Evropské unie již nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince. Mají stejné právní postavení jako občané České republiky, a tedy i volný přístup na trh práce. V jejich případě tedy nelze uplatnit ani trestný čin neoprávněné zaměstnávání cizinců dle § 342 trestního zákoníku, neboť ten se vztahuje pouze na cizince, kteří se na území ČR zdržují neoprávněně[68].

Problém aplikovat ustanovení § 168 trestního zákona na případy pracovního vykořisťování potvrzují i právníci zastupující řadu pracovníků[69], kteří si prošli pracovním vykořisťováním. Přestože se domnívají, že stávající znění § 168 lze aplikovat na četné případy pracovního vykořisťování cizinců, je současná interpretace OČTŘ odlišná. Argumentace, která se zakládá na tvrzení, že o obchod s lidmi se jedná pouze v případě, kdy je užito násilí či hrozba násilí, je násilím bráněno v odchodu z pracoviště nebo je cizinci odebrán cestovní doklad, je podle sdělení zmocněnce poškozených neudržitelná. Odebrání cestovního dokladu navíc mělo svůj význam v době, kdy Česká republika ještě nebyla součástí Schengenského prostoru. V současné době je odebrání cestovního dokladu pracovníkovi celkem bezpředmětné, neboť ztratilo svůj primární význam, a to omezení volného pohybu. Současně je ale potřeba říci, že pokud k zadržování cestovních dokladů dojde, působí to velký tlak na psychiku pracovníka, neboť žije ve strachu z cizinecké policie.

[67] dle § 119 odst. 1 písm. b) bodu 3 zákona o pobytu cizinců uloží policie správní vyhoštění tomu cizinci, který je v ČR nelegálně zaměstnán
[68] Svobodová a Vacovská, 2015, s. 3
[69] dle sdělení právního zástupce poškozených, rozhovor ze dne 15. 5. 2016

6.3 Popis případu „Stromkaři“

V průběhu března 2009 až května 2010 došlo v České republice k dosud nejrozsáhlejšímu případu pracovního vykořisťování několika stovek až tisíc zahraničních pracovníků, především z Vietnamu a Rumunska a dále ze Slovenska, Mongolska, Ukrajiny, Běloruska a Moldávie, který nebyl dosud uzavřen.

První náborové akce pracovníků probíhaly v pražské tržnici Sapa, kde se v průběhu března 2009 uskutečnilo několik schůzek organizovaných společností Affumicata a.s., která vystupovala jako pracovní agentura. Na každé schůzce bylo přítomno několik set cizinců vietnamské národnosti a také zástupce vietnamské ambasády, který byl vedoucím oddělení péče o pracující a svojí přítomností chtěl podpořit pracovní příležitost pro nezaměstnané Vietnamce propuštěné z průmyslu v důsledku ekonomické krize.

Zástupci společnosti představili pracovníkům podstatu práce a její finanční ohodnocení. Mělo se jednat o práci v lesích vlastněných státním podnikem Lesy ČR spočívající v sázení stromků, pomocných pracích při kácení a odklízení klestí. Práce měla být honorována v rozmezí 10 až 15 tisíc Kč čistého za měsíc. Ubytování mělo být zajištěno v blízkosti výkonu práce. Veškerá pracovní a pobytová povolení měla být společností pro pracovníky vyřízena. V rámci schůzek bylo pracovníkům sděleno, že se jedná o projekt ve spolupráci s českým státem. Propagační video o práci pro společnost Affumicata, a.s., slibovalo, že se dá měsíčně ušetřit 300 až 500 USD. Pracovníci, kteří se rozhodli pro společnost pracovat, byli na místě proškoleni z bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, za což uhradili poplatek.

Následně byli pozváni do sídla společnosti, kde podepsali smlouvy a odjeli na místa výkonu práce. Pracovníci se zcela logicky domnívali, že se jedná o pracovní smlouvy. Ty však byly pracovníkům předloženy pouze v českém jazyce a na místě nebyl přítomen žádný tlumočník. Ve skutečnosti se jednalo

o „Smlouvu o vzdělání“, na základě které nevzniká žádný pracovní poměr, ani nárok na mzdu, ale naopak musí pracovníci platit společnosti měsíčně 500 Kč za jakási školení. Jelikož se někteří pracovníci dožadovali toho, aby byl ve smlouvě uveden číselný údaj, kolik za práci dostanou, byla u některých smluv součástí třetí strana, která obsahovala tabulku s ohodnocením za úkolovou mzdu. U ostatních smluv byla tato strana nahrazena kopií pasu.

Tuto skutečnost potvrzuje i soudní tlumočník, který byl přítomen na většině náborových schůzek. Zprvu věřil, že se jedná o významnou podporu pro Vietnamce bez práce. S postupem času nabýval podezření, že není vše v pořádku. Společnost ho nenechala nahlédnout do pracovní smlouvy, kterou uzavírala s pracovníky, a následně mu ani nechtěla platit za překlady. Když se mu po čase podařilo smlouvu získat od jednoho z pracovníků, zjistil, že se jedná o podvod, a tuto skutečnost zveřejnil ve vietnamském tisku v ČR. Poté již společnost nemohla pokračovat v náborech vietnamských pracovníků a zaměřila se na pracovníky z Rumunska a Slovenska.

Další nábory pracovníků probíhaly převážně v Rumunsku formou inzerce v místním tisku v oblastech s vysokou mírou nezaměstnanosti a na základě osobních setkání zástupců společnosti Wood Servis Praha s.r.o. přímo v těchto místech. Obě společnosti jsou personálně provázané. Náplní práce bylo kácení stromů v lesích. Pracovníkům byla slíbena mzda 1200 – 1700 eur za měsíc dle odvedené práce, ubytování, peníze na jídlo a cestovné do České republiky (v případě práce delší než 3 měsíce i zpáteční cesta). První pracovníci platili za zprostředkování práce poplatek ve výši 150, někdy až 450 eur. V dalších vlnách náboru již poplatek vybírán nebyl. Následně byli pracovníci dopravováni autobusy do České republiky. Při náborech ani po příjezdu na místo výkonu práce nebyli tito pracovníci zaškoleni v bezpečnosti práce ani první pomoci, v práci s motorovými pilami a dalšími nástroji, i když se jednalo o těžkou a nebezpečnou práci v náročném terénu.

Kromě pracovníků vietnamské a rumunské státní příslušnosti v lesích pracovalo také mnoho Slováků. Náborové akce, náplň práce a pracovní podmínky těchto pracovníků byly velmi podobné podmínkám, které měli Rumuni.

Pracovníci byli nuceni pracovat 10 až 14 hodin denně, často bez přestávky, 7 dní v týdnu, aniž by jim byla vyplácena mzda. Někteří pracovníci dostávali 500 až 1000 Kč měsíčně jako zálohu, jiní nedostávali nic. Nadřízení se vymlouvali, že nemohou pracovníkům zaplatit, dokud jim odběratelská společnost nezaplatí. Společnost Less & Forest s.r.o., která byla přímým kontraktorem státního podniku Lesy ČR, přitom platila zástupcům společností za práci řádně a včas.

Podmínky na ubytovnách byly v různých místech rozdílné. Někteří je hodnotili jako standardní, jiní uváděli, že bydleli často v neúnosně vysokém počtu na pokoji, někde netekla pitná voda nebo nebylo dostatečné sociální zařízení.

Pracovníci museli práci odvádět za jakéhokoli počasí, tedy i v dešti či hustém sněžení. Stravu si museli obstarávat sami, často měli hlad. Občas dostali nějaké potraviny – mouku, rýži, nudlové polévky, slepici. Za tyto dodané potraviny společnost nehradila faktury. Stejně tak ani nehradila náklady za ubytování. Fakt, že společnost byla v té době již nesolventní, potvrzují nejen dodavatelé potravin a ubytování, ale také pan S. vietnamské národnosti, kterého společnost Affumicata, a.s., využívala od samého počátku pro jednání s vietnamskými pracovníky, neboť mezi svými spoluobčany požíval značné důvěry. Projektem společnosti byl zprvu nadšen a zajišťoval výplaty „kapesného“ a občasné dodávky jídla, následně však ve své výpovědi uvedl, že již v červnu 2009 mu zástupci společnosti sdělili, že společnost je v několikamilionovém dluhu. Je tedy patrné, že společnost od samého začátku věděla, že na mzdy pro pracovníky nebude mít dostatek peněz, přesto nabírala stále nové pracovníky.

Práci dostávali v rozsahu, který neodpovídal obvyklým normám, a pokud práci neodváděli dostatečně rychle nebo v požadovaném rozsahu, bylo jim vyhrožováno dalším nezaplacením či ukončením práce. Zatímco vietnamští pracovníci si stěžovali, že k fyzicky náročné práci neměli k dispozici žádné odpovídající nástroje (např. motorové pily), ale jen primitivní nářadí, rumunští pracovníci tyto nástroje měli, avšak nebyli vůbec proškoleni a byli tak vystaveni vysokému riziku úrazu. Často se tak nevyhnuli pracovním úrazům či onemocnění souvisejícím s výkonem práce, přičemž jim v takovém případě nebyla poskytnuta patřičná lékařská péče. Pokud se ukázalo, že zdravotní stav pracovníka již neumožňuje požadovaný výkon, případně se bude ještě zhoršovat, byl pracovník poslán zpátky do Rumunska s částečnou či minimální kompenzací za dosavadní odvedenou práci. Nejhůře skončili ti, kteří zůstali nejdéle v naději, že jim mzdy budou nakonec vyplaceny.

Pracovníkům bylo často vyhrožováno fyzickou likvidací, pokud nebudou pracovat, byli ponižováni a vulgárně uráženi. S rumunskými pracovníky bylo nakládáno hruběji, neboť se na rozdíl od Vietnamců víc bouřili a stávkovali. Vietnamským pracovníkům zase bylo vyhrožováno udáním na policii kvůli nelegálnímu pobytu či nelegální práci, přestože jim společnost původně slíbila zajištění pracovního povolení včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Někteří pracovníci byli nuceni se u podezřelých zadlužit, čímž podezřelí odůvodňovali další nevyplácení mezd.

6.4 Vývoj případu „Stromkaři“ v právním kontextu

Pro posouzení vývoje případu v právním kontextu uvádím zkrácené procesní shrnutí[70]. V roce 2010 podali zmocněnci pracovníků Oznámení o skutečnostech nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin (dále jen „Oznámení“), ve kterém uvádí, že podezřelí – zástupci společnosti

[70] na základě anonymizovaného trestního oznámení podaného zmocněnci poškozených, Nálezu ÚS 3434/14 a rozhovoru s právními zástupci poškozených ze dne 10. 5. 2016

Affumicata, a.s., naplnili skutkové podstaty minimálně následujících trestných činů:

- podvodu dle § 250 trestního zákona (dále také „TZ"), tím, že uváděli poškozené v omyl, že je zaměstnají a budou jim vyplácet mzdu, přičemž od samého začátku učinili vše pro to, aby poškozené nezaměstnali (nechali je podepsat smlouvy o vzdělání) a po vyplacení minimálního „kapesného" jim žádnou mzdu nevyplatili,
- obchodování s lidmi dle § 232a odst. 2 TZ, tím, že při zneužití tísně poškozených, a za použití lstí a uvedení v omyl najali a zlákali k práci, která odpovídá „jiné formě vykořisťování" uváděné v citovaném ustanovení,
- neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na úrazové pojištění, na zdravotním pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 TZ, tím, že zaměstnávali (pravděpodobně) několik set dělníků, za které neodváděli žádné z uváděných plateb, ke kterým jsou jako zaměstnavatelé dle příslušných předpisů povinni,
- účast na zločinném spolčení dle § 163a TZ[71].

S ohledem na závažnost a rozsáhlost podezření podali zmocněnci poškozených Oznámení přímo Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze. OČTŘ však v rozporu se zásadami trestního procesu trestní věc rozdělily podle jednotlivých právních kvalifikací. Následně Obvodní ředitelství policie Praha I SKPV, 3. oddělení hospodářské kriminality, dále věc rozdělilo a postoupilo ÚOOZ, Odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace a dalším policejním oddělením v Praze a Brně. Původní jedna trestní věc všech poškozených se rozštěpila na několik skutkových podstat (např. se rozdělilo prověřování skutku spáchaného vůči slovenským a rumunských poškozeným a vůči vietnamským poškozeným nebo se samostatně prověřovalo, zda se podezřelí nedopustili trestného činu zkrácení a neodvedení daně). ÚOOZ dospěl k závěru, že se v případu nejedná o obchodování s lidmi a účast na zločineckém spolčení, ale o podezření z trestného činu podvodu,

[71] Dle anonymizovaného trestního oznámení podaného zmocněnci poškozených.

nebezpečného vyhrožování a vydírání. Věc dále postoupil, ale s výslovným příkazem ji prošetřit z důvodu rozsáhlosti a závažnosti trestní činnosti.

V průběhu roku 2011 a 2012 byla trestní věc ještě několikrát postoupena s odůvodněním jiné místní příslušnosti. V roce 2011 odložilo Obvodní ředitelství policie Prahy 1 prověřování trestní věci podvodu vůči slovenským a rumunským poškozeným. Proti tomuto opatření podali poškození prostřednictvím svých zmocněnců stížnost Obvodnímu státnímu zastupitelství pro Prahu 1, které bylo vyhověno. Státní zástupkyně nařídila OČTŘ provést další prověřování a zahájit úkony trestního řízení. Poškození podali proti nečinnosti OČTŘ řadu stížností, z nichž většina byla zamítnuta. V červenci 2013 byla trestní věc odložena. Proti tomuto usnesení podali poškození stížnost, která byla opět zamítnuta. Obdobně probíhalo prověřování trestní věci podvodu vůči vietnamským poškozeným, které bylo taktéž odloženo. Následně podali poškození proti oběma předchozím usnesením ústavní stížnost.

Dle zmocněnců poškozených neprovedly OČTŘ za celou dobu trvání prošetřování téměř žádné úkony. Z 98 poškozených, kteří podávali trestní oznámení, byli vyslechnuti pouze 4 a z navržených svědků nebyl vyslechnut žádný[72]. Mluvčí Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 k tomu uvedla, že úkony v trestním řízení nebyly zahájeny, protože nebylo důvodné podezření ze spáchání trestného činu[73]. Vyšetřování prý komplikuje, že jsou někteří svědci právníky utajeni. Podle zmocněnců poškozených však má utajení důvod, neboť policie poškozené nezařadila do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a v případě odtajnění by mohli přijít o pobytové oprávnění[74]. Ze spisu navíc vyplynulo, že policie pachatele konfrontuje přímo s konkrétními jmény poškozených[75]. Zmocněnci poškozených dále uvádí, že OČTŘ přehlížely celou řadu zásadních skutkových okolností, které nasvědčují, že se stali oběťmi závažné trestné

[72] dle sdělení právních zástupců poškozených, rozhovor ze dne 10. 5. 2016
[73] Křížková, 2012, s. 4, op. cit.
[74] Tento problém je podrobněji popsán v kapitole 4.
[75] Křížková, 2012, s. 4

činnosti, a následně se jejich podněty odmítly zabývat. Skutečnost, že již v průběhu vyšetřování byly společnosti Affumicata, a.s., uděleny pokuty ve výši 500 a 800 tisíc Kč za nelegální zaměstnávání cizinců a následně jí bylo odňato povolení ke zprostředkování zaměstnání, nebyla taktéž zohledněna.

Pochybení ze strany OČTŘ lze vidět především v jejich nečinnosti, neboť tím došlo k porušení řady základních práv dle Listiny základních práv a svobod, konkrétně práva na rovnost v důstojnosti, práva na ochranu osobní svobody, práva nebýt podroben nuceným pracím, práva zachovávat lidskou důstojnost a práva zaměstnanců na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky a dále k porušení mezinárodních závazků České republiky.

6.5 Struktura skutkové podstaty obchodování s lidmi a její aplikace v případu „Stromkaři“

Samotná skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi se skládá ze tří částí:

a) jednání – někdy označováno také jako transport,
b) prostředky – někdy označované také jako donucení[76],
c) účel jednání – vykořisťování[77].

Je-li jednání hodnoceno samostatně, může působit jako činnost legální a většinou nepodléhá sankci, např. najímání, přepravování, zaměstnávání, ubytovávání aj. Naopak prostředky sloužící k dosažení cíle, např. vyhrožování, použití násilí, lsti, podvodu, zneužití tísně, omylu nebo závislosti aj., mohou často samy o sobě naplnit skutkovou podstatu některého trestného činu (např. vydírání, omezování osobní svobody, ublížení na zdraví apod.). Spojujícím a nejdůležitějším prvkem této definice je pak účel jednání, který je

[76] Donucovacích prostředků nemusí být užito, jedná-li se o osobu mladší 18 let.
[77] Šmíd, 2013; Manuálu pro Policii ČR, 2006; Burčíková, 2008

ale často těžko prokazatelný. O to víc je nezbytné, aby se podobné případy posuzovaly vždy komplexně.

Vyšetřování tohoto případu ukázalo, že policie stále postihuje pouze druhou část skutkové podstaty, tedy rovinu prostředků, a nepřihlíží k třetí části, tedy účelu, který jednání sledovalo.

Jak již bylo uvedeno, trestní zákon uvádí, že za obchodování se považuje takové jednání, ke kterému došlo *„…za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje omylu, tísně nebo závislosti* (dané osoby) …“. Pokud bychom na tato jednotlivá jednání aplikovali případ poškozených z kauzy „Stromkařů“, většina by mohla naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi.

6.5.1 Použití násilí, hrozba násilí nebo jiné těžké újmy

Podle rozhodnutí ESLP[78] lze za hrozbu považovat i subtilnější formy donucení, které nemusí mít nutně násilný charakter. Pracovníci přijeli do České republiky většinou proto, aby finančně zajistili rodinu v zemi původu, a většina z nich se již před samotným odjezdem zadlužila, aby měli na cestu. Společnost tak zneužila složitou životní situaci pracovníků, neboť výhružka nezaplacení mzdy byla pro pracovníky často horší (někdy až likvidační) než například hrozba násilí.

6.5.2 Použití lsti, zneužití omylu

Společnost zcela evidentně uvedla pracovníky v omyl, když jim předložila smlouvy pouze v českém jazyce bez možnosti přeložení s tím, že na základě této smlouvy si vydělají peníze, které jim slíbili. Uvedla je v omyl také v tom, že jim vyřídí patřičná povolení a bude za ně odvádět zdravotní a sociální

[78] C.N. and V. v. France, application no. 67724/09, 11 October 2012

povolení, což se nestalo. Někteří pracovníci z Rumunska až v důsledku úrazu nebo nemoci zjistili, že jim společnost nehradila zdravotní pojištění, v důsledku čehož jim nebyla poskytnuta patřičná lékařská péče a náklady na ošetření jim společnost nakonec strhla ze mzdy.

6.5.3 Zneužití tísně nebo závislosti

Společnost dále využívala absolutní závislosti pracovníků, kteří byli v cizím prostředí, v cizí zemi, bez znalosti jazyka a legislativy. Zneužívali skutečnost, že pracovníci neměli peníze k tomu, aby z místa odcestovali jinam, případně se vrátili do vlasti. Často ani nevěděli, kde se nacházejí.

Složité životní situace především pracovníků z Vietnamu si byla společnost vědoma, neboť sama prostřednictvím jiné společnosti nabírala pracovníky přímo ve Vietnamu. Zástupci společnosti tak věděli, že vyřízení pracovního víza a následných pobytových dokladů pro práci v České republice vychází vietnamské pracovníky zhruba na 10 000 USD. Museli tedy vědět, že se pracovníci nacházejí kvůli splácení finančních závazků v situaci takové tísně, že si nemohou dovolit o práci přijít.

Problematická je provázanost legality pobytu cizince s jeho zaměstnáním a byrokratické překážky, které doprovázejí změnu zaměstnavatele. Podle cizineckého zákona je povolení k pobytu vázáno na účel pobytu. Pokud by došlo k ukončení pracovního poměru, přijde cizinec nejen o pracovní povolení, ale i o povolení k pobytu. Pracovník se tedy velmi obává toho, že by své zaměstnání mohl ztratit, vyhýbá se konfliktu se zaměstnavatelem a často ani nechce riskovat problémy spojené se změnou zaměstnavatele. To ho činí závislým na zaměstnavateli a nahrává pracovnímu vykořisťování.

6.5.4 Účel jednání

Dle zmocněnců poškozených byli pracovníci zcela jednoznačně za použití lsti a zneužití důvěry nic netušících autorit z jejich komunity úmyslně obelháni a bylo jimi užito k pracovnímu vykořisťování[79]. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že společnost již od samého počátku neměla v úmyslu hradit mzdy najatých pracovníků, obstarat jim pracovní povolení a povolení k dlouhodobému pobytu, platit za ně zdravotní a sociální pojištění, platit za ně ubytování a odebrané potraviny či danit příjmy ze zisku. Tuto činnost tedy vykonávali v úmyslu získat pro sebe značný prospěch[80], neboť po celou dobu jim byla za odvedenou práci ze strany zadavatele mzda pro pracovníky vyplácena. Zástupci společnosti si museli být vědomi, že v důsledku jejich jednání na ně budou podány žaloby, neboť jakmile se tak stalo, odčerpali veškeré peníze a společnost převedli na tzv. bílé koně. Ve své činnosti pak nadále pokračovali pod jinou společností[81].

6.6 Shrnutí

Pokud se vrátím k vybraným závazkům, které je Česká republika povinna dodržovat na základě přijatých či implementovaných mezinárodních dokumentů, je zatím jejich naplňování pouze částečné. *Povinnost kriminalizovat všechny formy obchodování s lidmi* je splněna v případě prvních dvou standardů, neboť obchodování s lidmi je dle českého práva trestným činem a definice obchodování je v souladu s Protokolem OSN. V českém trestním zákoně však nenajdeme trestný čin nucené práce. Dokonce ani pojem nucené práce není nijak definován v žádném vnitrostátním právním předpise, pouze trestní zákon jej uvádí jako jeden z účelů obchodování s lidmi. Dosud je tedy poměrně obtížné někoho

[79] dle sdělení právního zástupce poškozených, rozhovor ze dne 15. 5. 2016

[80] Dle § 168, odst. 3c, trestního zákona, má čin spáchaný „v úmyslu získat pro sebe nebo jiného značný prospěch“ vyšší trestní sazbu.

[81] dle sdělení právního zástupce poškozených, rozhovor ze dne 15. 5. 2016

postihovat za porušení zákazu nucené práce. Postih by existoval, pouze pokud by šlo o nucenou práci, která by byla účelem obchodování s lidmi, avšak za předpokladu, že kromě znaků nucené práce by byly splněny i znaky skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi. To je však v rozporu se závazky plynoucími z Úmluvy o nucené práci, která smluvní státy zavazuje, aby nucenou práci stíhaly jako trestný čin a aby tresty byly účinné a byly důsledně ukládány. Aby Česká republika naplňovala tento standard, musela by být nucená práce a její zákaz jasně a srozumitelně vymezeny a začleněny do trestního zákona a příslušných právních předpisů, týkajících se pracovněprávních standardů.

Povinnost vyšetřovat a stíhat případy obchodování s lidmi s náležitou péčí je naplněna pouze formálně. Tento případ ukázal, že implementace jednotlivých standardů v praxi nefunguje optimálně. Představitelé bezpečnostních a policejních složek předně dostatečně nerozumí definici obchodování s lidmi, tak jak je definována v mezinárodních dokumentech. V případu „Stromkaři" dospěl policejní orgán k závěru, že nebyla naplněna skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi, neoprávněného zaměstnávání cizinců, vydírání ani nebezpečného vyhrožování, neboť dle jejich názoru pracovníci neuvedli, že by byli násilím nuceni setrvávat na místě, že by jim bylo bráněno v odchodu nebo by byli k práci fyzicky donucováni[82]. Tento závěr velmi dobře ilustruje skutečnost, že OČTŘ nejsou dostatečně obeznámeny s judikaturou ESLP a při aplikaci skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi se drží nálezu Ústavního soudu z roku 1993. Jinak by výše popsanou situaci, kdy zaměstnavatelé vědí o tíživé životní i finanční situaci pracujících, vyhrožují nezaplacením práce a udáním na příslušné úřady, nemohly považovat za dobrovolnou a prostou nátlaku.

Při posuzování tohoto případu mohly OČTŘ vycházet nejen z judikátů ESLP, ale také z případů, které byly v České republice řešeny, a bylo v nich rozhodnuto, že obžalovaní spáchali trestný čin obchodování s lidmi za účelem

[82] Nález ÚS 3434/14, 2016

pracovního vykořisťování[83]. V těchto případech se jednání pachatelů velice podobalo jednání zástupců společnosti Affumicata, a.s., resp. Wood Servis Praha s.r.o. a lze je považovat za téměř totožné. Přesto vůči nim nebylo do dnešního dne zahájeno trestní stíhání a nebylo jim ani sděleno obvinění. OČTŘ argumentují, že spáchání trestného činu nelze bezpečně prokázat a není přesně známa výše způsobené škody, což odporuje závěru ÚOOZ, který sice neshledal podezření z trestného činu obchodování s lidmi, ale jednoznačně ve skutku shledal naplnění znaků trestného činu podvodu a nebezpečného vyhrožování a vydírání a vzhledem k závažnosti a rozsahu nařídil další pověření věci, které se však neuskutečnilo, a případ byl odložen.

Stíhání a vyšetřování tohoto případu podezření ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování nebyla věnována dostatečná pozornost. Důkazem toho je i nedávný nález (resp. nálezy[84]) Ústavního soudu, který řešil ústavní stížnost podanou zmocněnci poškozených. Tuto stížnost uznal Ústavní soud jako důvodnou a rozhodl, že usnesením Policie ČR, Obvodního ředitelství policie Praha I, služby kriminální policie a vyšetřování[85] a usnesením Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1[86], jimiž byla trestní věc odložena, bylo porušeno základní právo stěžovatelů na účinné vyšetřování vyplývající ze základních práv[87] a tato usnesení zrušil. Ústavní soud upozornil na jednoznačnou povinnost státu zajistit ochranu těchto základních práv a to i prostřednictvím účinného trestního řízení.

Tento postoj je již v souladu s dřívějšími rozhodnutími ESLP, ze kterých Ústavní soud vycházel. Především v případu Siliadin proti Francii potvrdil ESLP pozitivní závazek státu efektivně stíhat a trestat porušení zákazu

[83] Např. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. června 2011, sp. zn. 17 T 6/2010, rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 2. května 2012, sp. zn. 2 T 12/2009 či rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. listopadu, sp. zn. 1 T 1/2012.

[84] Jedná se o nález ÚS 3626/13 (2016) a ÚS 3436/14 (2016), které jsou téměř totožné.

[85] ze dne 12. července 2013, č.j. KRPA-43249/TČ-2013-001193-DŠ

[86] ze dne 30. září 2013, č.j. 0 ZN 1423/2013-99

[87] podle čl. 8, 9 a 10 Listiny základních práv a svobod a podle článku 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod

nucených prací, který je uveden v čl. 4 Úmluvy, a to ihned jakmile se o něm příslušné orgány dozví, bez ohledu na to, zda bylo podáno trestní oznámení. Podle dalšího rozhodnutí ESLP, v případu Rantsev proti Kypru a Rusku, vzniká tato povinnost státu už ve chvíli, kdy existuje důvodné podezření ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi. V případu C.N. proti Velké Británii zase ESLP konstatoval, že byl porušen čl. 4 Úmluvy o zákazu nucených prací, neboť Velká Británie nedokázala, vzhledem k nedostatečné legislativě, účinně stíhat dlouholeté pracovní vykořisťování. I z tohoto důvodu byla následně ve Velké Británii uzákoněna trestnost nucených a nedobrovolných prací. Kromě uvedených rozsudků je třeba vycházet i ze závazků ČR vyplývajících z mezinárodního práva a práva Evropské unie, zejména ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí a nově také z Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a Palermského protokolu, které konečně v roce 2015 vstoupily v ČR v platnost.

7 Institucionální rámec podpory obětí obchodování s lidmi v České republice

Tato kapitola je zaměřena na oblast podpory obětí obchodování s lidmi. Představuji v ní legislativní rámec této podpory, a to jak ze strany státní správy, tak specializovaných neziskových organizací.

7.1 Systém podpory ze strany státu

Oblasti podpory obětí obchodování s lidmi se ve státní správě věnuje několik ministerstev a dalších institucí. Hlavní postavení v oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi zaujímá Ministerstvo vnitra ČR, konkrétně pak Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality (OBPPK), který vznikl k 1. 6. 2015 spojením Odboru bezpečnostní politiky (OBP) a Odboru prevence kriminality (OPK), a dále Odbor azylové a migrační politiky.

V roce 2003 byla prvně publikována Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, a to pro období 2003-2005. V tomto dokumentu byl pověřen Odbor bezpečnostní politiky výkonem funkce tzv. národního zpravodaje, jehož úloha spočívá především v monitoringu a analýze situace, včetně předkládání periodických zpráv (národní strategie, zpráva o situaci za jednotlivé roky aj.). Oblast podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi zajišťoval Odbor prevence kriminality, který byl též zodpovědný za koordinaci preventivních aktivit[88]. Tu má od roku 2015 na starosti Oddělení preventivních programů, dobrovolnické služby a lidských práv, které zodpovídá také za koordinaci a zajištění Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.

[88] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2009, s. 8

7.1.1 Program podpory a ochrany obchodování s lidmi

V roce 2003 vznikl v České republice v rámci projektu OSN „Prevence, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi“ tzv. Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Na něj v roce 2004 navázal Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále také „Program“). O rok později již Program zahrnul všechny formy obchodování s lidmi, včetně nucené práce. Smyslem bylo vytvořit formalizované schéma upravující spolupráci státních aktérů s neziskovými organizacemi v oblasti pomoci obětem obchodování s lidmi a možnosti úhrady některých služeb[89].

Program je jedním z nejvýznamnějších nástrojů státní správy, který umožňuje individuálně řešit jednotlivé případy obětí obchodování s lidmi. Je určen pro pravděpodobné oběti trestného činu obchodování s lidmi, a to jak občany EU či občany třetí země vykořisťované na území České republiky, tak občany České republiky vykořisťované v zahraničí nebo na území České republiky[90].

Cílem Programu je poskytnout obchodovaným osobám podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti, motivovat je ke svědecké výpovědi, která by napomohla orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčování a potrestání pachatelů a zajistit těmto osobám dobrovolný návrat do země původu.

Vstup do Programu je dobrovolný a může být ukončen kdykoli na vlastní žádost obchodované osoby. Podmínkou pro vstup (a následné setrvání) je přerušení veškerých styků s kriminálním prostředím a podepsání tzv. vstupního prohlášení[91], které obsahuje práva a povinnosti spojené s účastí v Programu. Návrh na zařazení konkrétní identifikované oběti do Programu podávají, s jejím souhlasem, specializované organizace nebo policie Odboru

[89] Bandit a Kutálková, 2015, s. 12
[90] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2013, s. 30
[91] „Vstupní prohlášení pravděpodobné oběti obchodování s lidmi pro účely podání návrhu na zařazení do Programu“

bezpečnostní politiky a prevence kriminality. Na základě obsahu návrhu a stanoviska policie rozhodne ředitel/ka OBPPK o zařazení do Programu. V komplikovanějších případech rozhoduje první náměstek ministra vnitra.

Pokud obchodovaná osoba splňuje podmínky, je do Programu zařazena a dostává automaticky 60denní lhůtu na rozmyšlenou, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (dále také „OČTŘ"). Po tuto dobu je obchodované osobě poskytována krizová intervence a může využívat služeb některé ze specializovaných nevládních organizací. Je-li obětí cizinec, který pobývá v České republice nelegálně, je mu pobyt legalizován. V případě porušení podmínek Programu je obchodovaná osoba z Programu vyřazena.

Osobě, která se rozhodla spolupracovat s OČTŘ, je na základě její žádosti uděleno vízum za účelem strpění. Může také požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území. Spolupracující osoba je v Programu zařazena až do skončení trestního řízení a poté je jí nabídnut bezpečný a bezplatný návrat do země původu prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migraci[92]. Po celou dobu má možnost i nadále využívat služeb poskytovaných v rámci programu.

Osobě, která se rozhodla nespolupracovat s OČTŘ, je ukončena účast v Programu a je jí nabídnut návrat do země původu v rámci programu dobrovolných návratů. Pokud této možnosti nevyužije, následuje po vypršení uděleného povolení k pobytu správní vyhoštění[93].

Kromě výše uvedených důvodů může být Program ukončen také na vlastní žádost obchodované osoby nebo na návrh policie, pokud se prokáže, že se nejedná o oběť obchodování s lidmi, pokud oběť vědomě poskytla nepravdivé informace, dále na základě pravomocného odsouzení pachatelů, ukončení trestního řízení či v případě, že další účast obchodované osoby na řízení není

[92] http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx, 27. 2. 2016
[93] Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra k fungování Programu

nutná[94]. Návrh na ukončení může podat i spolupracující nevládní organizace, zejména v případě, pokud oběť porušila smlouvu s ní uzavřenou.

V rámci Programu mohou obchodované osoby využívat po dobu minimálně dvou měsíců služeb jedné ze specializovaných nestátních neziskových organizací. Tyto služby nabízí především okamžité vysvobození z kriminálního prostředí, bezpečné azylové ubytování, jídlo a ošacení, zdravotní a psychologickou péči, právní poradenství, tlumočení, legalizaci pobytu, podporu při hledání práce či rekvalifikace, pomoc při dobrovolném návratu a zprostředkování následné sociální pomoci po návratu[95]. Všechny služby v rámci Programu jsou obchodovaným osobám poskytovány bezplatně.

Aktivity spadající do Programu byly do roku 2011 financovány z prostředků Ministerstva vnitra formou dotačních programů určených na prevenci kriminality, vyhlášených pro nevládní neziskové organizace. Od roku 2012 jsou tyto aktivity financovány na základě smlouvy o poskytování služeb, uzavřené neziskovými organizacemi prostřednictvím výběrového řízení, které je z bezpečnostních důvodů zadané formou veřejné zakázky bez uveřejnění[96].

Ministerstvo vnitra ČR rozhoduje zejména o schválení zařazení, ukončení nebo vyřazení oběti do/z Programu, a to na základě návrhů policie či nevládní organizace. Dále pak prostřednictvím specializovaných oddělení koordinuje úpravu pobytu oběti-cizince na území ČR, koordinuje postup práce s obětí, vede evidenci případů zařazených do Programu a provádí analýzu jeho efektivity fungování[97]. Systému fungování Programu, včetně jeho problematických míst, se budu podrobně věnovat v kapitole 4.

[94] OSL – Manuál pro Policii ČR, 2006, s. 12
[95] http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx, 27. 3. 2016
[96] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2013, s. 44
[97] OSL – Manuál pro Policii ČR, 2006, s. 13

7.1.2 Dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území

Dalším odborem MVČR, který se částečně zabývá také oblastí prevence a boje proti obchodování s lidmi je Odbor azylové a migrační politiky (OAMP). Ten je v této oblasti pověřen především udělováním dlouhodobého pobytu za účelem ochrany na území (dále jen DPO) dle ust. § 42e zákona č. 326/1999, o pobytu cizinců na území ČR. Institut DPO zavedla v roce 2006 euronovela cizineckého zákona, a to povinnou implementací Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004, která se týkala vydávání povolení k pobytu občanů třetích zemí, kteří jsou pravděpodobnou obětí obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství, spolupracují s příslušnými orgány na trestním řízení a nespolupracují s podezřelými ze spáchání tohoto trestného činu. Skupina osob, kterým může být DPO udělen, se v roce 2010 rozrostla také o osoby, jejichž spolupráce s OČTŘ je významná pro předejití, odhalení, prověřování anebo vyšetřování zločinu nebo jiného úmyslného trestného činu[98].

Podle ustanovení § 42e příslušného zákona má být cizinec, který byl identifikován jako pravděpodobná oběť obchodování s lidmi, co nejdříve poučen o právu požádat o povolení k DPO a o podmínkách tohoto povolení. Následně je mu poskytnuta lhůta 30 dní na rozmyšlenou, zda bude spolupracovat s OČTŘ. Doba na rozmyšlenou má význam z několika důvodů. Oběti obchodování s lidmi poskytuje čas na zotavení a zvážení všech možností, především tedy, zda chce spolupracovat s OČTŘ, usilovat o náhradu škody právní cestou, nebo zda se chce vrátit ihned domů. Tento čas je důležitý i ke zvýšení důvěry vůči státu. OČTŘ zase poskytuje možnost stíhat pachatele, neboť motivuje oběti, aby věc nahlásily. Žádost o povolení k DPO podává cizinec ministerstvu společně s potvrzením OČTŘ, že splňuje podmínky pro přijetí, cestovním dokladem a dokladem o zajištění ubytování po dobu pobytu. V praxi se navíc vyžaduje, aby žadatel současně požádal o vstup do Programu, což sebou přináší řadu povinností[99].

[98] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2011, s. 51
[99] Kutálková, 2010, s. 50

Toto ustanovení je oproti znění Směrnice do značné míry zužující. Burčíková[100] ve své práci obě znění porovnává. Rozdílný pohled uvádí například ve vymezení okruhu osob, na které se udělení dlouhodobého pobytu vztahuje. Evropská směrnice se vztahuje na občany třetích zemí, kteří se stali oběťmi činů souvisejících s obchodováním s lidmi, bez ohledu na to, zda vstoupili na území členského státu EU legálně, či nikoli. Ustanovení § 42e se vztahuje na cizince, kteří jsou pravděpodobnou obětí trestného činu obchodování s lidmi za podmínky, že spolupracují s OČTŘ na trestním stíhání pachatele. Zatímco se česká úprava omezuje na pravděpodobné oběti pouze trestného činu obchodování s lidmi a na ty, kteří již spolupracují s OČTŘ, směrnice zahrnuje osoby, které se staly oběťmi činů souvisejících s obchodováním a to i předtím, než se ohledně spolupráce rozhodnou. Česká verze se dále omezuje pouze na spolupráci s OČTŘ, na rozdíl od směrnice, která vnímá podmínku spolupráce obecněji, tedy jako spolupráci s „příslušnými orgány“, zahrnující např. i inspektoráty práce.

7.1.3 Program dobrovolných návratů do země původu (IOM)

Program dobrovolných návratů umožňuje dobrovolný, bezpečný a bezplatný návrat do země původu cizinci, který je zařazen do Programu nebo občanu České republiky, který se stal obětí obchodování s lidmi v zahraničí. Od roku 2001 je program dobrovolných návratů zajišťován Mezinárodní organizací pro migraci – International Organization for Migration (dále jen „IOM“). Jelikož náklady spojené s realizací cesty hradí MVČR ze svého rozpočtu, uvádím program dobrovolných návratů zde.

Program dobrovolných návratů je celosvětový program IOM nabízející možnost důstojného a bezplatného návratu domů migrantům, kteří porušili pobytový režim[101]. Poskytuje tak alternativní řešení pro ty, kterým hrozí nucený návrat, neboli deportace. Úkolem programu je, kromě přípravy

[100] Burčíková, 2008, s. 18

[101] Ve spolupráci se správou uprchlických zařízení MVČR nabízí tuto asistenci také žadatelům o mezinárodní ochranu.

a samotné realizace návratu oběti do země původu, také péče o jejich následnou reintegraci cestou svých misí v zahraničí[102].

7.1.4 Ostatní aktéři

7.1.4.1 Policie ČR

Na organizovanou formu obchodování s lidmi se specializuje Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) Služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace. V roce 1995 vznikl odbor specializovaný na obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování[103], v roce 2006 pak vzniklo nové oddělení specializující se na případy tzv. nucené a vykořisťující práce. ÚOOZ je také přímo zapojen do realizace Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi[104]. Pokud obchodování s lidmi nemá organizovanou formu, zabývají se jím složky krajských ředitelství SKPV. Důležitá je také role pořádkové a cizinecké policie a dalších složek, které se mohou dostat do kontaktu s obchodovanou osobou jako první[105].

Úkolem Policie České republiky v rámci Programu je především informovat každou potenciální oběť o možnosti vstoupit do Programu a o této oběti co nejdříve informovat nevládní organizaci, podávat návrh na zařazení, ukončení či vyřazení oběti do/z Programu, v případě potřeby poskytnout krátkodobou ochranu oběti nebo pracovníkům nevládních organizací pečujících o oběti či zajišťovat případný převoz oběti na bezpečné místo[106].

[102] OSL – Manuál pro Policii ČR, 2006, s. 14
[103] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2003, s. 18
[104] Zpráva o stavu obchodování MVČR, 2009, s. 8
[105] Bandit a Kutálková, 2015, s. 13
[106] OSL – Manuál pro Policii ČR, 2006, s. 13-14

7.1.4.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (dále jen „MPSV“) zaujímá důležitou roli jak v oblasti podpory obchodovaných osob, neboť je gestorem poskytování a financování sociálních služeb dle zákona o sociálních službách, ale také v oblasti boje proti obchodu s lidmi. Důležitá je zejména jeho kontrolní činnost, která spočívá především v kontrole dodržování pracovněprávních předpisů, činnosti pracovních agentur práce, nelegálního zaměstnávání cizinců apod. Kontroly úřadů práce a inspektorátů práce mají význam zejména pro oblast pracovního vykořisťování[107]. Na základě stížností cizinců na porušování pracovněprávních předpisů ze strany pracovních agentur a následném zvýšení kontrol úřady a inspektoráty práce, došlo v roce 2011 ke zpřísnění podmínek pro fungování agentur, které je součástí novely zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti [108]. Novelizace zavádí např. povinné pojištění proti úpadku pro agentury práce i uživatele, které musí MPSV doložit, či upřesňuje podmínky pro udělení povolení ke zprostředkování zaměstnání[109].

7.1.4.3 Ministerstvo spravedlnosti ČR

Oblastí boje proti obchodování s lidmi se v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR (dále jen „MS“) zabývají především státní zastupitelství a soudy[110]. Působnost MS rozšířil zákon o obětech trestných činů, který byl do české legislativy začleněn povinnou implementací Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU. Dle tohoto zákona spadají oběti obchodování do skupiny tzv. zvlášť zranitelných osob, kterým je v zákoně věnovaná speciální pozornost.

[107] Národní strategie, MVČR, 2012, s. 25
[108] Tamtéž, s. 25
[109] Tamtéž, s. 25
[110] Bandit a Kutálková, 2015, s. 13

7.1.4.4 Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců

V roce 2000 byl zřízen Meziresortní koordinační orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců (dále jen „MOPNZC“). Jeho posláním je koordinovat činnost příslušných institucí, navrhovat legislativní změny, analyzovat informace z výzkumu migrace, doporučovat směry kontrolní a preventivní činnosti. MOPNZC je složen z řady institucí, mezi které patří mj. příslušná ministerstva, Státní úřad inspekce práce či Český statistický úřad[111].

7.1.4.5 Meziresortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi

Usnesením vlády č. 1006 byla v roce 2008 ustanovena Meziresortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodu s lidmi (dále jen „MKS“), která slouží jako platforma pro výměnu informací mezi jejími členy[112] o zásadních změnách v dané problematice v rámci jejich resortu a dále pro aktivní předkládání návrhů a doporučení na přijetí příslušných opatření. MKS zodpovídá za koordinaci aktivit v oblasti boje proti obchodu s lidmi a plnění úkolů vyplývajících z relevantních materiálů, především z Národní strategie boje proti obchodování s lidmi pro dané období. Členové MKS každoročně připravují zprávu o obchodování s lidmi v ČR, která stanovuje priority a úkoly na nadcházející období. V rámci MKS se pravidelně schází také užší

[111] STATUT Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců. [online]. [cit. 2016-03-04] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5521/Statut_MOPNZC.pdf

[112] Mezi stálé členy MKS patří mj. předseda (ministr vnitra), výkonný místopředseda (náměstek ministra vnitra pro vnitřní bezpečnost), tajemník (ředitel OBPPK) a dále relevantní útvary a složky MVČR a Policie ČR, relevantní ministerstva ČR, Správa uprchlických zařízení, Nejvyšší státní zastupitelství, Rada vlády ČR pro lidská práva, Mezinárodní organizace pro migraci Praha, La Strada ČR, Arcidiecézní charita Praha (Projekt Magdala), Diakonie ČCE, Rozkoš bez rizika a další.

skupina expertů, kteří na koordinačních schůzkách řeší aktuální problémy konkrétních obchodovaných osob. Zastoupené subjekty co do šíře i odbornosti naplňují doporučení na vytvoření tzv. národního referenčního mechanismu[113].

7.2 Systém podpory ze strany nevládního sektoru

V České republice se věnuje problematice obchodování s lidmi několik nevládních neziskových organizací. Patří mezi ně především La Strada ČR, o.p.s., která je jedinou organizací v České republice specializující se výhradně na tuto problematiku. Další organizací je Arcidiecézní Charita Praha, jejíž Projekt Magdala je, kromě pomoci obětem domácího násilí, zaměřen také na oběti obchodování s lidmi. Třetí významnou organizací je Diakonie Českobratrské církve evangelické, která prostřednictvím Střediska celostátních programů a služeb realizuje program pro obchodované a vykořisťované osoby. Tyto specializované nevládní organizace spolupracující s MVČR na strategiích prevence a boje proti obchodování s lidmi, jsou součástí Meziresortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodu s lidmi a jako takové se účastní společných setkání a v neposlední řadě poskytují sociální služby v rámci Programu.

Kromě těchto zmíněných organizací existuje i celá řada dalších, které poskytují pomoc pracujícím migrantům obecně, např. Sdružení pro integraci a migraci, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, In Báze, Poradna pro integraci a další. Jejich hlavní přínos je především v tom, že dokáží identifikovat oběť obchodování a mohou jí doporučit služby některé specializované organizace. Jelikož se ale na oblast obchodování s lidmi přímo nespecializují, zaměřím se v práci na podrobnější představení prvních třech.

[113] http://www.mvcr.cz/clanek/mezirezortni-koordinacni-skupina-pro-oblast-boje-proti-obchodovani-s-lidmi-mks.aspx dne 22. 3. 2016

7.2.1 La Strada Česká republika, o.p.s.

La Strada Česká republika, o.p.s. (dále jen La Strada) je nejdéle působící nevládní neziskovou organizací v oblasti prevence a poskytování služeb obchodovaným a vykořisťovaným osobám. Svoji činnost zahájila v roce 1995 programem La Strada v rámci projektu Prevence obchodu se ženami v zemích střední a východní Evropy organizace proFem. Od roku 1998 funguje jako samostatný právní subjekt.

La Strada je členkou Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty a Sdružení azylových domů, zakládající členkou mezinárodní sítě La Strada International[114] a členkou dalších mezinárodních organizací[115]. Kromě toho spolupracuje s mnoha nevládními organizacemi a mezinárodními institucemi zabývajícími se prevencí obchodování s lidmi, lidskými právy nebo bojem proti násilí na ženách, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Od roku 2008 je členkou Evropské koalice COMP-ACT EUROPE[116], která věnuje pozornost právu na odškodnění obchodovaných osob.

La Strada při poskytování pomoci vychází z individuálních potřeb klientů a klientek a klade důraz na dodržování jejich soukromí a práv. Respektuje zkušenosti osob, které služby čerpají, a k životním rozhodnutím klientů a klientek přistupuje bez předsudků a morálních soudů[117].

Cílem organizace je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytovat podporu a ochranu vykořisťovaným, obchodovaným a vykořisťováním a obchodováním ohroženým osobám[118].

[114] dalšími členskými státy jsou Bělorusko, Bulharsko, Makedonie, Moldávie, Nizozemí, Polsko a Ukrajina

[115] Global Aliance Against Trafficking in Women – GAATW (Globální aliance proti obchodování se ženami) a Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants – PICTUM (Platforma pro mezinárodní spolupráci v oblasti nelegálních migrantů)

[116] European Action Pact for Compensation for Trafficked Persons

[117] http://www.strada.cz/cz/co-delame/registrovane-socialni-sluzby dne 21. 4. 2016

[118] http://www.strada.cz/cz/o-nas/o-nas dne 21. 4. 2016 ops. cit.

Hlavní oblastí tohoto cíle je poskytování sociálních služeb. La Strada rozděluje poskytované služby do tří skupin.

1) Komplex sociálních služeb – je určen pro obchodované a vykořisťované osoby, které využívají jednu či více služeb najednou. Jde především o finanční a materiální pomoc (finanční prostředky na stravu, kredit na mobilní telefon, uhrazení léků na předpis apod.), sociálně-právní poradenství (např. pracovní poradenství, zastupování advokátem při trestním řízení apod.), zprostředkování lékařské, psychologické a psychiatrické péče včetně případného doprovodu či dalších sociálních služeb. Klienti a klientky mohou využít také možnosti ubytování v azylových bytech. Po celou dobu spolupracuje s klientem či klientkou sociální pracovnice, která pomáhá řešit jejich aktuální situaci. V případě zahraničního klienta či klientky je zajištěno tlumočení a překlady klíčových dokumentů.

2) Kontaktní sociální poradenství – je zaměřeno na podporu lidí, kteří čelili substandardním pracovním podmínkám a pracovnímu vykořisťování a buď nepotřebují, nebo jim nemůže být poskytnuta komplexní péče (nepatří do kategorie „obchodovaných osob“). Jedná se o nízkoprahové specializované poradenské služby, INFO a SOS linku a práci v terénu. Služba odborného sociálního poradenství je poskytována také osobám, které jsou v blízkém vztahu k lidem, kteří byli nebo jsou obchodováni či vykořisťováni, nebo osobám, které si hledají práci v zahraničí a chtějí se informovat, jak rizikům vykořisťování a obchodování předcházet.

3) Poskytování právních informací – je určeno obětem obchodování s lidmi, obětem trestných činů souvisejících s obchodem s lidmi (kuplířství, zabavení a omezování osobní svobody, vydírání, útisku nebo sexuálního nátlaku) a osobám, které jsou těmito trestnými činy ohrožené[119].

[119] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2015, s. 22

La Strada má v současné době registrované čtyři sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Od roku 2007 odborné sociální poradenství, krizovou pomoc a azylové ubytování, následně od roku 2012 i telefonickou krizovou pomoc. V roce 2014 získala také registraci Ministerstva spravedlnosti k poskytování právních informací podle zákona č. 45/2014 Sb., o obětech trestných činů.

Kromě poskytování sociálních služeb obchodovaným a vykořisťovaným osobám se La Strada věnuje také prevenci a vzdělávání. Pomocí advokačních a lobby aktivit usiluje dále o systémové či legislativní změny s cílem předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a chránit práva a zájmy cílové skupiny[120].

V roce 2003 začala La Strada, ve spolupráci s MVČR, pilotně testovat a spolurozvíjet Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, který se postupně transformoval do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi[121].

7.2.2 Arcidiecézní charita Praha – Projekt Magdala

Arcidiecézní charita Praha je jednou ze součástí Charity Česká republika (dále jen Charita ČR), která je největší nestátní poskytovatel zdravotnických a sociálních služeb v České republice. Charita ČR je členkou Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty, Arcidiecézní charita Praha pak také členkou Catholic organizations against Trafficking[122].

[120] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2015, s. 21
[121] Bandit a Kutálková, 2015, s. 10
[122] Křesťanská organizace proti obchodování s lidskými bytostmi (COATNET) se zabývá obchodováním s lidmi, advokační činností a rozvojem a sdílením odborných poznatků - http://www.caritas.org/resources/Coatnet/WhoWeAre.html

Pomoc Arcidiecézní charity Praha je založena na principech křesťanské lásky a je nabízena všem lidem v nouzi bez ohledu na jejich náboženské přesvědčení nebo politickou či rasovou příslušnost[123].

V rámci Arcidiecézní charity Praha vznikl v roce 1997 projekt Magdala, který se tak stal druhým specializovaným poskytovatelem služeb pro oběti obchodování s lidmi. Od roku 2003 se Projekt Magdala zapojil do rozvoje a testování Modelu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a následně do realizace Programu.

Prostřednictvím svého koordinačního centra poskytuje díky rozsáhlé síti Charitních zařízení služby na celém území České republiky. Projekt Magdala se zaměřuje na oběti domácího násilí, oběti obchodování s lidmi nebo určité formy komerčního zneužívání nebo na ty, kteří jsou některým z těchto jevů ohroženi. Služby jsou specializované především pro ženy a děti. Mezi služby, které se týkají problematiky obchodování s lidmi, patří odborné sociální poradenství (sociálně-právní poradenství), krizová pomoc (psychologická, lékařská a materiální pomoc), asistence při jednání s úřady a institucemi, sociálně terapeutické služby a utajené ubytování[124].

Do oblasti přímé práce s klientkami spadá také terénní práce v oblastech s vyšším výskytem komerčních sexuálních služeb. Významnou aktivitou je provoz telefonické linky pomoci Magdala, zaměřené nejen na pomoc obětem obchodování s lidmi, ale také na předávání informací osobám, zajímajícím se o problematiku obchodování s lidmi (např. jak předcházet obchodování).

Projekt Magdala se také věnuje aktivitám v oblasti prevence, např. formou besed pro odbornou i laickou veřejnost, ve školách či církvích[125].

[123] http://praha.charita.cz/onas dne 23. 4. 2016
[124] http://azylovy-dum-kromeriz.webnode.cz/domaci-nasili/magdala dne 23. 4. 2016
[125] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2009, s. 43

V rámci Arcidiecézní charity Praha se věnuje problematice obchodování s lidmi také Středisko migrace, které ambulantní a terénní formou poskytuje migrantům a uprchlíkům sociální a právní poradenství[126].

7.2.3 Diakonie Českobratrské církve evangelické – Středisko celostátních programů a služeb

Diakonie Českobratrské církve evangelické (dále jen Diakonie ČCE) je druhou největší nestátní neziskovou organizací v České republice, která poskytuje sociální služby. Je členkou mezinárodní platformy Eurodiakonie[127] s partnery po celém světě[128], zakládající členkou European Anti Powerty Network ČR[129] a členkou Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty. V České republice spolupracuje s řadou nevládních organizací i státním sektorem (např. s inspektoráty práce).

Veškerá práce Diakonie ČCE vychází z křesťanských hodnot – pomoc je nabízena všem lidem bez rozdílu vyznání, respektuje potřeby jednotlivců a snaží se umožnit jim žít v co největší míře jejich běžným a důstojným způsobem života[130].

Do boje proti obchodování s lidmi se Diakonie ČCE zapojila v roce 2008, kdy se věnovala především primární prevenci a monitoringu stavu obchodu s lidmi v ČR, a to v programu pro obchodované a vykořisťované osoby a osoby obchodem a vykořisťováním ohrožené. Ten v roce 2009 vyústil do programu „Ne-násilí“, který poskytoval pomoc a podporu osobám obchodovaným nebo obchodováním ohroženým. Do roku 2011 realizovalo tento program ústředí Diakonie ČCE, poté program z praktických i bezpečnostních důvodů přešel do Diakonie ČCE – Střediska celostátních

[126] V současné době je to projekt Šance a výzva - zlepšení pomoci dětským a mladistvým obětem obchodu s lidmi vytvořením inovativních podpůrných programů.
[127] Evropská federace organizací, institucí a církví
[128] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2015, s. 24
[129] Evropská síť proti chudobě (EAPN)
[130] http://www.diakonie.cz/o-diakonii/nase-hodnoty/ dne 23. 4. 2016

programů a služeb (dále jen SCPS). Postupem času se tato činnost začala specializovat na poskytování služeb obchodovaným a vykořisťovaným mužům.

Pomoc obětem obchodu s lidmi a vykořisťování na trhu práce se zaměřuje především na poskytování azylového bydlení (od roku 2014 i pro ženy a páry), pomoc v krátkodobé krizové situaci a podporu při řešení přetrvávající nepříznivé sociální situace. Kromě zajištění ubytování, stravy a zdravotní pomoci poskytuje Diakonie ČCE – SCPS klientům a klientkám také asistenci při uplatňování práv (zajišťování dokladů, asistence při trestním řízení, zprostředkování právní pomoci), pracovněprávní a sociální poradenství. Pomoc probíhá v koordinaci i s dalšími neziskovými organizacemi[131]. Služby azylové domy a krizová pomoc, které jsou do roku 2010 a 2011 registrované, rozšířila Diakonie ČCE – SCPS ještě o službu terénní programy (Terén pro ohrožené osoby), kterou poskytuje Diakonie ČCE – Středisko Západní Čechy. Tato služba je registrovaná od roku 2012 a je určena pro oběti obchodu s lidmi, pracovního vykořisťování a osoby těmito jevy ohrožené[132]. V rámci této služby je klientům a klientkám poskytováno pracovněprávní a sociální poradenství v oblasti zaměstnanecké a cizinecké problematiky (nevyplacené či zadržované mzdy, zadržování dokladů, nucená práce a další), doprovody při jednání se zaměstnavateli a s institucemi (úřady práce, cizinecká policie, zdravotní pojišťovny a další), příprava podkladů pro žaloby, žádosti o víza a pobyty, žádosti o dávky a další[133]. Tato pomoc zahrnuje i tlumočení ve čtyřech jazycích. Kromě těchto služeb se Diakonie ČCE věnuje také aktivitám v oblasti prevence.

[131] http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/pomoc-obetem-obchodu-s-lidmi-a-vykoristovani-na-trhu-prace/ dne 23. 4. 2016

[132] a dále také pro migranty a azylanty pobývající na území ČR

[133] http://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/teren-pro-ohrozene-osoby/ dne 23. 4. 2016

8 Naplňování vybraných lidskoprávních standardů Českou republikou v praxi

V následující kapitole uvedu dva vybrané lidskoprávní standardy, které zaručují obětem obchodování s lidmi základní pomoc a ochranu a jejichž naplňování Českou republikou budu v závěru kapitoly posuzovat. Zaměřím se především na problematické oblasti fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a místa, kde docházelo k míjení potřeb jednotlivých aktérů. Dále se věnuji tomu, jak byl Program využit v případu „Stromkaři" a jak se do případu zapojily další strany.

8.1 Vybrané lidskoprávní standardy

Jak na mezinárodní, tak na evropské úrovni již existuje řada dokumentů, které kromě trestněprávních závazků stanovují i závazky lidskoprávní, které musí státy dodržovat. Takovým závazkem je především *povinnost pomáhat a chránit oběti obchodování s lidmi, včetně jejich ochrany v postavení svědků.* Z tohoto závazku jsem vybrala dva standardy[134], které budu vztahovat k praxi v České republice.

- Oběti obchodování s lidmi mají přístup k (nouzovému) ubytování, lékařské a právnické pomoci. Základní asistence (ubytování, materiální, lékařská a psychologická pomoc) je poskytována nezávisle na tom, zda oběť spolupracuje či nespolupracuje při vyšetřování a soudním řízení s obchodníky s lidmi.
- Obětem obchodu s lidmi je poskytnuta doba na rozmyšlenou a dočasné povolení k pobytu. Během této doby jim je zajištěna materiální, lékařská, psychologická a právní pomoc.

[134] sestavené M. Wijers a L. Chew, 2010, s. 27-34

8.2 Problematické oblasti fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Nejvýznamnějším nástrojem státní správy v oblasti podpory obchodovaných osob je bezesporu Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Jde o opatření nelegislativního charakteru, vytvořené s cílem poskytnout pravděpodobným obětem obchodování s lidmi podporu a náležitou ochranu v procesním postavení svědka, jestliže poskytují součinnost orgánům činným v trestním řízení[135]. V rámci jeho fungování dochází k řadě problémů. Některé z nich bych se pokusila níže popsat.

8.2.1 Trestněprávní zaměření Programu

Jednou z hlavních problematických oblastí je zaměření Programu, a to převážně na zájmy státu. Přestože cílem Programu je
1. poskytnout oběti trestného činu obchodování s lidmi podporu, zabezpečit ochranu jejích lidských práv a důstojnosti,
2. motivovat oběť ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení,
3. zprostředkovat v rámci programu dobrovolných návratů návrat oběti obchodování s lidmi do země původu,
převažuje v praxi dominance druhého cíle.

Kutálková ve své práci dokládá nastavení hierarchie cílů Programu následujícím shrnutím referentky MVČR: *„No, ono to koresponduje s nastavením Programu. (…) celý Program je zaměřený na odhalování organizovaného zločinu v oblasti obchodování s lidmi. A těm lidem se poskytujou určitý služby a s tím související asistence a ochrana. Ale (…) ten pilíř na kterým stojí ten Program, je skutečně k tomu, abychom dosáhli na odhalení organizovanýho zločinu“*[136].

[135] Zpráva o stavu obchodování, MVČR, 2013, s. 30
[136] Kutálková, 2015, s. 121, op. cit.

Toto zhodnocení Programu koresponduje také s výsledky Evaluačního výzkumu[137] z roku 2006. Přestože byla evaluace provedena poprvé a naposledy téměř před deseti lety, problematické oblasti přetrvávají. Oběti jsou do Programu navrhovány policií nebo spolupracujícími organizacemi. Zatímco úspěšnost zařazení obětí navržených policií, resp. ÚOOZ byla dle výsledků Evaluačního výzkumu téměř 100%, úspěšnost zařazení obětí na návrh La Strady ČR byla pouze 44% a Sdružení Česká katolická charita pouze 20%. Výsledky výzkumu uvádí, že ze strany ÚOOZ jsou pro vstup do Programu upřednostňováni klienti, kteří disponují dostatečně důležitými informacemi pro policii, přestože podle spolupracujících organizací se může jednat o klienty, kteří nejsou dostatečně motivováni ke splnění podmínek setrvání v Programu a existuje tak vysoká pravděpodobnost předčasného ukončení jejich působení v Programu[138]. Ve snaze získat od obětí co nejvíce informací tak dochází k tomu, že druhý cíl Programu je prosazován na úkor prvního cíle.

Zaměření Programu na spolupracující osoby potvrzuje ve své práci také Vavrda[139], který vidí jedinečnost a nezastupitelnost Programu nejen v jeho komplexnosti, ale i v důrazu na postih osob, které se na obchodování s lidmi podílejí, neboť přispívá k ochraně lidských práv a důstojnosti všech, kteří jsou touto trestnou činností ohrožovány.

8.2.2 Povinnosti vyplývající z Programu vs. povinnost mlčenlivosti

Další problematickou oblastí jsou povinnosti vyplývající z Programu, jež jsou někdy v přímém rozporu s mlčenlivostí, kterou jsou vázány sociální

[137] *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice*. Praha: Demografické informační centrum, 2006.
[138] To má za následek i jejich vyšší „úmrtnost" v rámci Programu. Zatímco z 24 klientů navržených ÚOOZ byli 3 klienti vyřazeni z důvodu porušení pravidel a 2 opustili Program svévolně, z 9 klientů navržených NNO nikdo dobrovolně Program neopustil a nikdo nebyl vyloučen. Evaluační výzkum, 2006
[139] Vavrda, 2010, s. 47

pracovnice. Dle Metodického návodu[140] je úkolem spolupracujících nevládních organizací v rámci Programu přijmout pravděpodobnou oběť do péče, poskytnout jí potřebné služby, včetně pomoci s úpravou jejího pobytu na území ČR, zprostředkovat kontakt oběti s policií, jestliže se rozhodne spolupracovat s OČTŘ, a informovat OBPPK a policii o všech závažných skutečnostech týkajících se oběti zařazené do Programu. Poslední uvedené se v praxi jeví jako problematické, neboť se týká skutečností, které mohou vést k vyřazení oběti z Programu. Pokud totiž pracovnici spolupracující organizace klient například sdělí, že u výslechu neuvedl pravdivé informace, dostává se pracovnice do etického dilematu, neboť podle pravidel Programu má tyto skutečnosti oznámit policii a OBPPK, ale zároveň ji váže mlčenlivost vůči informacím, které jí klient sdělil.

8.2.3 Nedodržování lhůty na rozmyšlenou

Pravděpodobně obchodované osobě je v rámci Programu garantovaná 60 denní doba na rozmyšlenou, zda bude spolupracovat s OČTŘ na vyšetřování. Tato doba by měla oběti zaručit, že na ni v průběhu rozhodování nebude vyvíjen nátlak. Během této lhůty mají současně OČTŘ posoudit, zda se skutečně jedná o oběť trestného činu obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákona a sdělit požadavek k jejímu setrvání či vyřazení z Programu. Prioritou policie je však co nejdříve dopadnout pachatele a zabránit v páchání další trestné činnosti. Obchodovaná osoba je pro ně důležitým svědkem a zdrojem informací, které mohou pomoci k dopadení a odsouzení pachatele[141]. Tento tlak ze strany policie vede k porušování lhůty. Na základě sdělení pracovnice specializované organizace[142] dochází v praxi občas také k tomu, že již před uplatněním lhůty na rozmyšlenou policie zvažuje, jestli je účast konkrétní oběti v Programu pro zahájení trestního řízení významná. Využití doby na rozmyšlenou v praxi rovněž komplikuje tzv. oznamovací

[140] Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra k fungování Programu
[141] Kutálková, 2015, s. 121
[142] rozhovor ze dne 28. 4. 2016

povinnost na trestný čin obchodování s lidmi[143] dle nové právní úpravy z roku 2009. Tato komplikace se týká i doby na rozmyšlenou předcházející povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany.

8.2.4 Rozsáhlost pracovního vykořisťování

Dalším problémem jsou omezené možnosti Programu pomoci velkému počtu lidí, kteří se stali oběťmi pracovního vykořisťování. Jeden z důvodů, proč mezi zařazenými do Programu stále výrazně převažuje počet obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování před oběťmi pracovního vykořisťování, může být právě obava z velkého počtu žadatelů o zařazení. Zatímco v případech sexuálního vykořisťování se jedná zpravidla o individuální oběti, v případech pracovního vykořisťování jde často o skupiny lidí.

8.2.5 Další problematické oblasti

Jak již bylo uvedeno, fungování Programu spadá do gesce Odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality (OBPPK), které rozhoduje o zařazení a vyřazení obětí obchodování z Programu. Proti tomuto rozhodnutí není možné se odvolat. Důvody, kterými MVČR tuto praxi vysvětluje, uvádím v podkapitole 7.3.

Rozdílný je pohled na oběti obchodovaní s lidmi jako na aktéry interakcí. Zatímco Metodický návod k fungování Programu neuvádí oběti mezi subjekty Programu, spolupracující organizace oběti chápou jako aktéry celého procesu[144]. Příkladem toho je skutečnost, že návrh na vstup do Programu, dle jeho pravidel, nepodává oběť sama za sebe, ale prostřednictvím

[143] Ust. § 367 a § 368 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
[144] Kutálková, 2015, s. 119

policie nebo spolupracující organizace[145]. Veškeré písemnosti jsou následně doručovány subjektu, který návrh podal, nikoli oběti samotné.

8.2.6 Podněty ke zkvalitnění fungování

V lednu 2011 předložily nevládní organizace[146] Ministerstvu vnitra soubor podnětů[147] ke zkvalitnění fungování Programu. Reagovaly na praktické problémy, které identifikovaly na základě vlastních zkušeností s fungováním Programu v praxi. Rovněž upozorňovaly na skutečnost, že od začátku fungování Programu se uskutečnila pouze jedna evaluace[148].

Podněty obsahovaly celou řadu návrhů a doporučení. Jedním z nich bylo zefektivnit spolupráci mezi aktéry a zvýšit aktivní účast obětí obchodování. To by umožnilo rovnocennější postavení obětí v rámci Programu, a to jak z hlediska práv, tak i povinností. Dalším návrhem bylo zpřístupnit Program širšímu okruhu pravděpodobných obětí, což by mohlo navýšit počet osob motivovaných ke spolupráci s OČTŘ a tím i osob, které budou za trestný čin obchodování s lidmi stíhány, případně odsouzeny. Snahou NNO bylo také zavést možnost odvolání se a přezkoumání rozhodnutí o nezařazení či vyřazení z Programu. Přijaty byly pouze dva návrhy, ostatní doporučení nebyla MVČR akceptována[149].

[145] Obchodovaná osoba pouze podepisuje tzv. vstupní prohlášení, kterým stvrzuje, že bere na vědomí práva a povinnosti a pravidla v rámci Programu, zpracování osobních údajů a že souhlasí se vstupem do Programu.

[146] Arcidiecézní Charita Praha Projekt Magdala, La Strada Česká republika, o.p.s., a Diakonie ČCE

[147] Podněty nevládních organizací ke zkvalitnění formálního ukotvení a praktického fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, ze dne 5. 1. 2011

[148] Otáhalová, 2012

[149] Vyjádření k podnětům nevládních organizací ke zkvalitnění formálního ukotvení a praktického fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, ze dne 21. 4. 2011

8.3 Fungování Programu v případu „Stromkaři“

Odhaduje se, že případ „Stromkaři“ se týkal několika set až tisíc zahraničních pracovníků, z nichž celkem 98 požádalo o právní zastoupení[150]. Následně bylo podáno několik desítek oznámení na podezření ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi za účelem vykořisťování. Do Programu MVČR byl však zařazen pouze jeden pracovník. Jednalo se o Vietnamského pracovníka pana L. Zařazen byl na návrh organizace La Strada ČR. O dva měsíce později rozhodla ředitelka odboru prevence a kriminality Ministerstva vnitra[151] o vyřazení pana L. z Programu, neboť se dle stanoviska Policie ČR, útvaru ÚOOZ SKPV, nejednalo o pravděpodobnou oběť obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a nucené práce podle § 168 trestního zákona, ale o podvod podle § 209 trestního zákona. Pan L. byl přesvědčen, že proti vyřazení je přípustný opravný prostředek a prostřednictvím právního zástupce podal rozklad. Mezitím se však musel přes program dobrovolných návratů vrátit zpět do Vietnamu, neboť vyřazením z Programu přišel o povolení k pobytu v České republice.

Právní zástupce v podaném rozkladu argumentoval tím, že rozhodnutí o vyřazení je úkon správního orgánu, jímž se ruší práva osob a které má rovněž neopominutelný vliv na možnost požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany dle § 42e zákona o pobytu cizinců. Dále argumentoval, že napadené rozhodnutí bylo vydáno v rozporu se zákonem, neboť odporuje ustanovením správního řádu a navíc nebylo vůbec zdůvodněno. Usnesením MVČR[152] však byla věc odložena s tím, že zařazení a vyřazení z Programu není upraveno žádným právním předpisem, a tudíž se na něj ani neaplikují ustanovení správního řádu. Vyřazení pana L. tedy podle tohoto usnesení nebylo podloženo rozhodnutím, proti kterému by byl přípustný opravný prostředek, neboť se jedná pouze o formální oznámení na základě stanoviska Policie ČR. Právní zástupce pana L. proti usnesení MVČR

[150] dle sdělení právního zástupce poškozených, rozhovor ze dne 15. 5. 2016
[151] Rozhodnutí MVČR ze dne 5. 10. 2010, č.j.: OP-4-5/2010
[152] Usnesením MVČR ze dne 23. 11. 2010, č.j.: MV-109142-2/OP-2010

podal správní žalobu, kterou Městský soud v Praze[153] sice zamítl, ale pouze z formálních důvodů[154]. Věcně dal totiž za pravdu panu L. V odůvodnění uvedl, že se v daném případě jedná o působnost v oblasti veřejné správy, neboť MVČR v rámci Programu nakládá s veřejnými prostředky. Rozhodování o zařazení či vyřazení z Programu má charakter autoritativního rozhodnutí, ve kterém není postavení obou aktérů rovnoprávné a je tedy oprávněné proti němu podat rozklad[155]. MVČR se však s odůvodněním soudu neztotožnilo a dále trvá na tom, že proti nezařazení či vyřazení z Programu není možné se odvolat.

Příběh pana L. byl uveřejněn v dokumentárním filmu „The Tree Workers" německé režisérky Daniely Agostini, díky kterému se případ dostal i za hranice České republiky a byl promítán na řadě mezinárodních konferencí a festivalech o lidských právech. Přestože pan L. po celou dobu velmi ochotně a aktivně spolupracoval s OČTŘ, La Stradou i médii, nepřinesl mu vývoj případu pozitivní výsledky.

8.4 Zapojení ostatních aktérů do případu „Stromkaři"

Na základě tohoto případu vypracovala La Strada projekt *Strategické zastupování v případu „Stromkaři"*, jehož cílem bylo nabídnout v rámci svých sociálních a právních služeb podporu těm, kteří byli považováni za oběti obchodování s lidmi. Od chvíle, kdy se La Strada o případu dozvěděla, vstoupil do jejích sociálních služeb z poškozených pracovníků pouze jeden klient, a to opět pan L. Dle závěrečné evaluace projektu vyplývají důvody nevyužití pomoci ze špatně nastaveného systému, který nenaplňuje potřeby klientů. Pracovníci z Rumunska a Slovenska přijali práci s cílem zlepšit svoji tíživou finanční situaci vzniklou dlouhodobou nezaměstnaností v jejich zemi

[153] Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 11. 2011, č.j.: 10 A 278/2010-37

[154] Žaloba byla zamítnuta s tím, že stěžovatel nevyčerpal veškeré řádné opravné prostředky proti rozhodnutí, neboť proti usnesení o odložení věci týkající se podání rozkladu měl stěžovatel opět podat rozklad, což neučinil.

[155] Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 11. 2011, č.j.: 10 A 278/2010-37

a v situaci, kdy tu byli již několik měsíců bez mzdy, případně s dluhy za jídlo či ubytování, jim nezbývalo nic jiného, než se vrátit zpět. Nabízená pomoc ve formě sociálních služeb by jejich situaci neřešila. U pracovníků z Vietnamu hrály důležitou roli i kulturní aspekty, především hrdost a zdráhání se být stigmatizován jako oběť. Upřednostňovali tak pomoc a podporu v rámci vlastní komunity. Sítem pomoci pak zcela propadli cizinci z třetích zemí, kteří se ocitli v nelegálním postavení a nebyli přijati do Programu. Ti měli nárok pouze na základní sociální poradenství. Ostatní služby čerpat nemohli.

Případ Stromkaři se stal tématem řady setkání, seminářů a konferencí, byl diskutován na mezinárodních fórech. Na podporu poškozených pracovníků se v Praze uskutečnil benefiční koncert a proběhlo několik pochodů, které organizovala Iniciativa Za práva pracovních migrantů a migrantek, případně Iniciativa Ne rasismu. Hlavním záměrem demonstrantů, kteří chtěli upozornit na tento případ veřejnost, bylo požadovat spravedlnost pro stovky pracovníků, konkrétně rychlé a důkladné vyšetřování případu a zaplacení mezd všem poškozeným pracovníků.

Velký zájem vyvolal případ u řady odborníků i široké veřejnosti a stal se mediálně velmi známým. Ačkoli se nepodařilo dosáhnout stanovených cílů, vynaložené úsilí přispělo k šíření informací o vykořisťování pracovníků jak v České republice, tak mezinárodně, včetně zemí náboru pracovníků. Zúčastněné strany zastupující zájmy pracovníků viděly hlavní pochybení v chybějící organizační struktuře vzájemné spolupráce, která by byla schopna více prosazovat své cíle a přinést tak efektivnější výsledky. Tato zkušenost by měla sloužit jako poučení pro všechny spolupracující strany v podobných událostech v budoucnosti.

8.5 Shrnutí

Povinnost pomáhat a chránit oběti obchodování s lidmi, včetně jejich ochrany v postavení svědků, ukládá státům řada mezinárodních dokumentů. Státy by měly zajistit obětem obchodování mj. následující standardy:

- přístup k (nouzovému) ubytování, lékařské a právnické pomoci, přičemž základní asistence je poskytována nezávisle na tom, zda oběť spolupracuje či nespolupracuje při vyšetřování a soudním řízení s obchodníky s lidmi, a dále
- dobu na rozmyšlenou (během níž jim je zajištěna materiální, lékařská, psychologická a právní pomoc) a dočasné povolení k pobytu.

Česká republika disponuje nástroji, které obchodovaným osobám umožňují přístup k potřebným službám, avšak v praxi může tato opatření využívat pouze malé množství osob. Program byl původně otevřen širšímu okruhu osob, které do něj mohly být zařazeny, neboť byl určen obětem trestných činů souvisejících s obchodováním. V polovině roku 2010 však MVČR tento okruh osob zúžilo pouze na oběti trestného činu obchodování s lidmi. To se promítlo i do případu „Stromkaři", neboť ze všech poškozených pracovníků byl do Programu zařazen pouze pan L. (žádost o zařazení podávala La Strada v červenci 2010). I tento poškozený byl následně z Programu vyloučen, neboť dle závěru OČTŘ se nejednalo o oběť obchodování s lidmi. Nejen v tomto případě by bylo vhodné, aby každá osoba měla právo na odvolání proti rozhodnutí MVČR o nezařazení, resp. vyřazení z Programu a aby bylo možné tato rozhodnutí přezkoumat.

Program je v současné době nastaven tak, že upřednostňuje trestněprávní zájmy státu, neboť přijímání do Programu je značně závislé na tom, zda se pravděpodobná oběť „hodí" OČTŘ a je ochotna s nimi spolupracovat. Otázka spolupráce s OČTŘ je asi tou nejdiskutovanější. Specializované organizace argumentují, že pomoc by měla být dostupná všem obětem obchodování bez ohledu na to, zda poskytnou svědeckou výpověď, či nikoli. Policie namítá, že potřebná pomoc je díky zákonu o sociálních službách dostupná všem obětem

a není vázána pouze na účast v Programu. V Návrhu koncepce prevence pracovního vykořisťování občanů EU v České republice[156], který pro MPSV vypracovala v roce 2015 La Strada ČR, se však uvádí, že pokud není u pracovně vykořisťovaných osob současně prokázáno obchodování, nemohou využívat komplexní služby sociální a právní pomoci, které jsou ze zákona nabízeny osobám obchodovaným.

Současné nastavení nejdůležitějšího nástroje státní politiky v oblasti podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi nenaplňuje výše uvedený standard, neboť je v rozporu se Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, která v článku 11, odst. 3 přímo ukládá členským státům, aby *přijaly opatření nezbytná k zajištění toho, aby pomoc a podpora oběti nebyla podmíněna její ochotou spolupracovat při vyšetřování trestného činu, trestním stíhání nebo soudním řízení.* Aby byla česká legislativa v souladu s touto Směrnicí, je nutné uvést do praxe systém podpory ochrany a podpory obchodovaných osob, který by nebyl závislý pouze na jejich spolupráci při odhalování a dopadení pachatelů.

Spolupráci vyžaduje i další opatření státu, které pomáhá obětem obchodování s lidmi a tím je Dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území (dále také „DPO"). Zatímco Směrnice Rady č. 2004/81/ES[157] píše pouze o spolupráci s příslušnými orgány, ustanovení 42e zákona č. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců vyžaduje přímo spolupráci s OČTŘ. Dle odst. 2 tohoto ustanovení je cizinci poskytnuta doba na rozmyšlenou, během níž se má rozhodnout, zda bude s OČTŘ spolupracovat. Současně ale odst. 1 uvádí, že povolení k DPO je poskytnuto cizinci, který je pravděpodobnou obětí obchodování za podmínky, že spolupracuje s OČTŘ na trestním řízení. Otázkou tedy je, kdy má orgán dojít k závěru, že se jedná o oběť obchodování, resp. zda před poskytnutím doby na rozmyšlenou, nebo až po jejím uplynutí.

[156] Svobodová a Vacovská, 2015, s. 20

[157] Směrnice Rady č. 2004/81/ES z 29. dubna 2004 o povolení k pobytu vydávaném státním příslušníkům třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány

Směrnice neobsahuje podmínku předchozí spolupráce s OČTŘ, ani nehodnotí, zda je osoba „užitečná“ pro trestní řízení. Aby došlo k naplnění směrnice, je nutné nezaměňovat podmínky k udělení doby na rozmyšlenou a podmínky pro udělení pobytu.

I v tomto případě zůstává otázkou, zda podmiňování legalizace pobytu spoluprací s OČTŘ neznamená pouze využití osoby ze strany státu, bez ohledu na pomoc oběti obchodování. Tuto otázku potvrzuje i vyjádření Expertní skupiny pro obchodování s lidmi při Evropské komisi, která upozorňuje na to, že „ *udělení doby na rozmyšlenou a následně povolení k pobytu, včetně všech odpovídajících práv, obchodovaným osobám – bez ohledu na to, zda jsou ochotny či schopny poskytnout důkazy jako svědci – napomáhá členských státům plnit svou povinnost chránit lidská práva obchodovaných osob a nezacházet s nimi výlučně jako s nástrojem k pomoci trestnímu stíhání*“[158].

[158] Evropská komise, 2005a s. 148

9 Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na hodnocení dodržování mezinárodních závazků ze strany České republiky vůči obětem obchodování s lidmi a na otázku přístupu těchto obětí ke svým základním právům. K evaluaci jsem použila vybraná kritéria vymezující naplňování jednotlivých lidskoprávních standardů organizace Aim for Human Rights. Práce byla tematicky rozdělena do třech částí. V úvodní části jsem představila zvolené metody a mezinárodněprávní rámec, zahrnující nejdůležitější mezinárodní dokumenty. Druhá část se týkala oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi. Představila jsem v ní legislativní rámec obchodování s lidmi v České republice a vybrané trestněprávní standardy. Ve třetí části jsem se věnovala oblasti pomoci a ochrany obětí obchodování. Popsala jsem institucionální rámec pomoci a doplnila standardy, které tuto pomoc zajišťují. V obou těchto částech jsem se pak zaměřila na problematická místa a pomocí konkrétního případu zkoumala, jak probíhá naplňování standardů v praxi. Každou část jsem zakončila samostatným shrnutím.

Na základě evaluace jsem došla k následujícím závěrům. Zatímco po formální stránce jsou standardy vyžadované mezinárodními dokumenty pokryty ze strany České republiky dostatečně, jejich implementace v praxi velmi zaostává[159]. V souladu s těmito dokumenty existuje v České republice v oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi poměrně rozsáhlý systém nástrojů zahrnující například národní akční plány, institut národního zpravodaje, pravidelná setkání zainteresovaných subjektů a další. Úkoly, které jsou součástí národního akčního plánu, jsou však vymezeny velmi nejednoznačně, chybí koncepční řešení a častější evaluace nejen fungování, ale také výsledků stanovených aktivit.

K ochraně a pomoci obchodovaným osobám využívá stát prostřednictvím MVČR specializované nevládní organizace, které poskytují obchodovaným osobám sociální a další služby. V opatřeních, která jsou k dispozici pro oběti

[159] souhrnná tabulka naplňování vybraných standardů je uvedena v příloze č. 2

obchodování s lidmi, však převažují trestněprávní zájmy před zájmy samotných obětí. Zúžené chápání definice obchodování s lidmi, nejednoznačný výklad pojmů „nucená práce“ a „jiné formy vykořisťování“ a nedostatečná znalost evropské judikatury mají za následek, že příslušné orgány často neumějí oběti obchodování správně identifikovat. Opatření, která mají sloužit pomoci obchodovaným osobám a umožnit jim přístup k jejich právům, tak může využít jen minimum osob. Na opatření mají větší pravděpodobnost dosáhnout osoby, které byly obchodovány za účelem sexuálního vykořisťování. Většina obětí obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování není vůbec zařazena do Programu či DPO. Pro některé oběti, zejména ty v neregulérním postavení, nejsou ani všechna opatření formálně dostupná.

Z tohoto důvodu by bylo vhodné vypracovat jednotný výklad pojmů „nucená práce“ a „jiné formy vykořisťování“, který by objasňoval, jaká jednání a jaké situace tyto pojmy zahrnují. Toto definování by mělo vzniknout na základě společné diskuse všech subjektů přímo zapojených do řešení problematiky obchodování s lidmi. Jednoznačný výklad by usnadnil spolupráci a výměnu informací mezi všemi zúčastněnými aktéry, jako jsou specializované organizace, OČTŘ, cizinecká policie, úřady a inspektoráty práce a další. Organizace, které poskytují služby obchodovaným osobám, také musí kromě sociální práce s konkrétními lidmi nadále lobovat za změny v oblasti implementace sledované politiky.

Lepší či faktická implementace již existujících nástrojů by umožnila lidskoprávní standardy v České republice naplňovat. Inspiraci lze nalézt ve státech, kde tato implementace funguje a umožňuje efektivně stíhat a trestat obchodování s lidmi i jednání s obchodováním spojená. Česká republika bohužel v případě „Stromkařů“ tuto svoji povinnost nenaplnila a porušila tak základní právo obětí na účinné vyšetřování vyplývající ze základních práv[160]. Novou naději však přinesl nález Ústavního soud z ledna 2016, který

[160] podle čl. 8, 9 a 10 Listiny základních práv a svobod a podle článku 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod

pochybení OČTŘ potvrdil a upozornil na jednoznačnou povinnost státu tyto případy účinně vyšetřovat[161].

Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit, zda Česká republika naplňuje vybrané lidskoprávní standardy v oblasti obchodování s lidmi, které jsou stanoveny proto, aby zajistily obětem obchodování s lidmi přístup k jejich základním právům. Dílčím cílem pak bylo popsat mezinárodní legislativní a lidskoprávní dokumenty v oblasti obchodování s lidmi a legislativní a institucionální rámce v oblasti politiky boje proti obchodování s lidmi v České republice. Na základě získaných informací jsem se pokusila zhodnotit, jaká jsou v České republice nejproblematičtější místa v implementaci těchto dokumentů jak v oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi, tak v oblasti pomoci a podpory obětem obchodování s lidmi do praxe. Pomocí konkrétního případu jsem se pokusila zodpovědět výzkumnou otázku, zda mají oběti trestného činu obchodování s lidmi přístup ke svým právům, která jsou jim zaručena mezinárodními lidskoprávními dokumenty. Na základě výše uvedeného shrnutí výsledků své práce se domnívám, že jsem cíle práce naplnila a na stanovenou otázku nalezla relevantní odpověď.

[161] Účinné vyšetřování nemá zajistit konkrétní výsledek, např. ve prospěch poškozených, má ale zaručit řádnost postupu každého daného orgánu, který se na vyšetřování podílí.

Seznam literatury

BABICKÁ, Karolína. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu.* In: *Migrace online* [online]. 2008a [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.migraceonline.cz/cz/o-migracionline/autori/babicka-karolina

BABICKÁ, Karolína. *Proces obchodování s lidmi: Kde, jak a proč k těmto zločinům dochází.* In: *Migrace online* [online]. 2008b [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.migraceonline.cz/cz/o-migracionline/autori/babicka-karolina

BABICKÁ, Karolína. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam.* In: *Migrace online* [online]. 2008c [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.migraceonline.cz/cz/o-migracionline/autori/babicka-karolina

BANDIT, Rad, KUTÁLKOVÁ, Petra. *Analýza interdisciplinárního přístupu k prevenci obchodování s lidmi.* Praha: Demografické informační centrum, 2015.

BURČÍKOVÁ, Petra. *Obchod s lidmi, nucená a vykořisťující práce.* Interní zpráva. Praha: La Strada Česká republika, 2004.

BURČÍKOVÁ, Petra. *Jak dál? Doporučení pro předcházení obchodování s lidmi a vykořisťování a pro ochranu a zlepšení postavení obchodovaných, vykořisťovaných a obchodováním a vykořisťováním ohrožených osob.* Praha: La Strada Česká republika o.p.s., 2008a. ISBN 978-80-254-1313-5.

Evropská komise. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi II.* Praha: IKSP. Sv. II, 2005. ISBN 80-7338-0447-7.

GUGA, Simina. *Pracovníci z Rumunska v českých lesích: pokračování.* In: *Migrace online* [online]. 2011 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/pracovnici-z-rumunska-v-ceskych-lesich-pokracovani.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JELÍNKOVÁ, Marie., TRLIFAJOVÁ, Lucie. *Obchod s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a nucené práce v ČR se zvláštním zřetelem na státní příslušníky Bulharska a Rumunska.* Prezentace z výzkumu pro grantovou agenturu TA ČR. 2013.

KALIBOVÁ, Klára. *Obchodování s lidmi - některé problémy platné legislativy* [online]. Praha: La Strada Česká republika, o.p.s., 2008. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr

KOTRBOVÁ, J. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování – trendy a statistiky. Prezentace na konferenci Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU.* Praha: MV ČR, 2015.

KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Bez ochrany v lese: vývoj a shrnutí kauzy "stromkaři".* In: *Migrace online* [online]. 2012 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/bez-ochrany-v-lese-vyvoj-a-shrnuti-kauzy-stromkari

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Příliš úzká brána k lidským právům - proces identifikace obchodovaných osob v České republice.* Praha: La Strada Česká republika, o.p.s., 2010. ISBN: 978-80-904548-0-4.

KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KOBOVÁ (eds.). *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In IUSTITIA, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Přístup ke spravedlnosti pro oběti obchodování s lidmi jako problém veřejné politiky.* Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí disertační práce PhDr. Martin Cejp, CSc.

LINHART, Jiří, et al. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

LOMOZOVÁ, Petra, ŠACHOVÁ, Petra. *Možnosti a limity odškodnění obchodovaných osob v českém právním systému* [online]. Praha: La Strada Česká republika, o.p.s., 2009. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr

SVOBODOVÁ, Andrea, VACOVSKÁ, Táňa. *Návrh koncepce prevence pracovního vykořisťování občanů EU v České republice.* Pro MPSV vypracovala La Strada Česká republika, o.p.s., 2015.

ŠMÍD, Michal. *Komparativní analýza evropských rozsudků v oblasti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování.* In: STŘÍTECKÝ, Vít a Daniel TOPINKA. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování – od teorie k praxi.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 33 - 100. ISBN 978-80-87558-11-9.

ŠŤASTNÁ, Anna, HŮLE, Daniel, KASALOVÁ DAŇKOVÁ, Šárka. *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.* Praha: Demografické informační centrum, 2006.

The Tree Workers Case, Evaluation Report. Interní dokument. Praha: La Strada ČR, 2015.

VAVRDA, Antonín. *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi.* Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí práce PhDr. Alena Plšková.

WIJERS, Marjan, CHEW, Lin. *The RighT Guide: A tool to assess the human rights impact of anti-trafficking laws and policies.* Amsterodam: Aim for human rights, 2010.

ZIMMERMAN, Cathy, et al. *Stolen smiles: a summary report on the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe.* London: The London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2006.

Dokumenty Ministerstva vnitra ČR

Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra ze dne 7. června 2010 k fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a jeho institucionální zabezpečení [online]. Praha: MVČR, 2010. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi na období 2012 až 2015 [online]. Praha: MVČR, 2012. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Obchod s lidmi - Pomoc obětem [online]. Praha: MVČR, 2014. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx

Stanovisko OBP k trestnému činu obchodování s lidmi dle § 232a trestního zákona ve vztahu k pojmům nucené práce a jiným formám vykořisťování. Praha: MVČR, 2006. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Vyjádření ke stanovisku OBP k trestnému činu obchodování s lidmi podle § 232a trestního zákona ve vztahu k pojmům „nucená práce" a „jiné formy vykořisťování" [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, odbor analytický a legislativní, 2006. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/nsz-stan-nucena-prace-pdf.aspx

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2002. [online]. Praha: MV ČR. 2003. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2008. [online]. Praha: MV ČR. 2009. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010. [online]. Praha: MV ČR. 2011. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2012. [online]. Praha: MV ČR. 2013. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2014. [online]. Praha: MV ČR. 2015. [cit. 2016-03-25] Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx

Legislativa ČR

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky *a o změně některých zákonů*

Rozsudky soudů různé instance

Nález Ústavního soudu. II. ÚS 3626/13 [online]. Brno: 2016 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2016/II._US_3626_13_an.pdf

Nález Ústavního soudu. II. ÚS 3436/14 [online]. Brno: 2016 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2016/II._US_3436_14_an.pdf

Usnesení Městského soudu v Praze č.j.: 10 A 278/2010-37

Mezinárodní dokumenty

Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, tzv. Palermský protokol.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004 o povolení k pobytu pro příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány.

Směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 29 o nucené nebo povinné práci.

Úmluva OSN o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob.

Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva

C.N. v. United Kingdom, application no. 4239/08. In: *European Commisssion* [online]. Strasbourg: Registry of the European Court of Human Rights, 2012 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/c.n._v._the_united_kingdom_1.pdf

C.N. and V. v. France, application no. 67724/09. In: *European Commisssion* [online]. Strasbourg: Registry of the European Court of Human Rights, 2012 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/chamber_judgment_c.n._and_v._v._france_11.10.2012_1.pdf

Rantsev v. Cyprus and Russia, application no. 25965/04. In: *European Commisssion* [online]. Strasbourg: Registry of the European Court of Human Rights, 2010 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/rantsev_vs_russia_cyprus_en_4.pdf

Siliadin v. France, application no. 733316/01. In: *European Commisssion* [online]. Strasbourg: Registry of the European Court of Human Rights, 2005 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/siliadin_v_france_en_4.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled vybraných mezinárodních dokumentů

Příloha č. 2: Přehled naplňování vybraných závazků Českou republikou

Příloha č. 3: Výběr relevantních článků z Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi

Příloha č. 4: Výběr relevantních článků ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV

Příloha č. 5: Vlastní anotace judikátu ESPL – Rantsev proti Kypru a Rusku

Příloha č. 6: Vlastní anotace judikátu ESLP – Siliadin proti Francii

Příloha č. 7 Vlastní anotace judikátu ESLP – C.N. proti Velké Británii

PŘÍLOHA č. 1

Přehled vybraných mezinárodních dokumentů

Mezinárodní dokumenty	**Úroveň**	**Rok zveřejnění**	**Podpis ČR**	**Ratifikace ČR**
Všeobecná deklarace lidských práv	OSN	1948	x	x
Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi	OSN	2000	2002	2015
Úmluva o nucené nebo povinné práci	MOP	1930	1957	1996
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	RE	1950	1991	1992
Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi	RE	2005	x	x
Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/36/EU, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV	EU	2011	x	2013*
Směrnice Rady 2004/81/ES, o povolení k pobytu pro příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány	EU	2004	x	2006*
Směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV	EU	2012	x	2015*

* U dokumentů EU mají členské státy k tomuto roku uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s těmito směrnicemi

PŘÍLOHA č. 2

Přehled naplňování vybraných závazků Českou republikou

Závazek	Vybraný standard	Naplněn formálně	Naplněn prakticky
Povinnost kriminalizovat všechny formy obchodování s lidmi	Obchodování s lidmi je trestným činem podle vnitrostátního práva	Ano	Ano
	Obchodování je definováno v souladu s Protokolem OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi	Ano	Ano
	Jednotlivé činy spojené s obchodováním s lidmi (otroctví, nevolnictví, nucené práce, práce dětí, vynucené manželství, dlužní otroctví, nucená prostituce a sexuální otroctví) jsou podle vnitrostátního práva trestným činem	Ne zcela	Ne
	Představitelé bezpečnostních a policejních složek rozumí definici obchodování s lidmi	Ano	V případě „Stromkaři“ se ukázalo, že spíše nerozumí
Povinnost vyšetřovat a stíhat případy obchodování s lidmi s náležitou pozorností	Je vytvořen vhodný legislativní rámec pro vyšetřování a soudní stíhání případů obchodování s lidmi	Ano	V případě „Stromkaři“ se ukázalo, že ne
	Vznesené stížnosti na OČTŘ jsou neprodleně řešeny a tyto orgány se jimi vážně zabývají	x	V případě „Stromkaři“ se ukázalo, že ne
Povinnost pomáhat a chránit oběti obchodování s lidmi, včetně jejich ochrany v postavení svědků	Oběti obchodování s lidmi mají přístup k (nouzovému) ubytování, lékařské a právnické pomoci. Základní asistence (ubytování, materiální, lékařská a psychologická pomoc) je poskytována nezávisle na tom, zda oběť spolupracuje či nespolupracuje při vyšetřování a soudním řízení s obchodníky s lidmi	Částečně	Ne
	Obětem obchodu s lidmi je poskytnut doba na rozmyšlenou a dočasné povolení k pobytu. Během této doby, jim je zajištěna materiální, lékařská, psychologická a právní pomoc	Ano	Částečně

PŘÍLOHA č. 3

Výběr relevantních článků z Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi

I. Všeobecná ustanovení

Článek 1
Vztah k Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

1. Tento Protokol doplňuje Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Bude vykládán společně s Úmluvou.
2. Ustanovení Úmluvy se užijí obdobně na tento Protokol, pokud není dále uvedeno jinak.
3. Trestné činy stanovené v souladu s článkem 5 tohoto Protokolu jsou považovány za trestné činy stanovené v souladu s Úmluvou.

Článek 2
Účel

Účelem tohoto Protokolu je:

(a) předcházet obchodování s lidmi a bojovat proti němu, se zvláštní pozorností věnovanou ženám a dětem;
(b) chránit oběti takového obchodování a pomáhat jim s plným respektem k jejich lidským právům; a
(c) podporovat spolupráci mezi smluvními stranami za účelem splnění těchto cílů.

Článek 3
Použité pojmy

Pro účely tohoto Protokolu:

(a) „obchodování s lidmi“ znamená najmutí, přepravu, předání, přechovávání nebo přijetí osob za účelem vykořisťování, a to prostřednictvím pohrůžky násilím nebo použití násilí či jiných forem donucení, prostřednictvím únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti nebo prostřednictvím poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo podobné praktiky jako je otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů;

(b) souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným vykořisťováním uvedeným v bodu (a) tohoto článku nebude brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv prostředek uvedený v bodu (a);

(c) najmutí, přeprava, předání, přechovávání nebo přijetí dítěte za účelem vykořisťování bude považováno za „obchodování s lidmi“, i když nezahrnuje žádný z prostředků uvedených v bodu (a) tohoto článku;

(d) „dítě“ znamená jakoukoliv osobu mladší osmnácti let.

Článek 4
Rozsah použití

Tento Protokol se použije, pokud není dále uvedeno jinak, k předcházení, vyšetřování a stíhání trestných činů stanovených v souladu s článkem 5 tohoto Protokolu, pokud jsou tyto trestné činy nadnárodní povahy a zahrnují organizovanou zločineckou skupinu, jakož i k ochraně obětí takových trestných činů.

Článek 5
Trestnost

1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která jsou nezbytná pro to, aby, pokud budou spáchána úmyslně, byla za trestné činy pokládána jednání uvedená v článku 3 tohoto Protokolu.
2. Každá smluvní strana přijme rovněž taková legislativní a jiná opatření, která jsou nezbytná pro to, aby byly za trestné činy pokládány:

(a) v souladu se základními zásadami jejího právního řádu, pokus spáchat trestný čin stanovený v souladu s odstavcem 1 tohoto článku;
(b) spolupachatelství trestného činu stanoveného v souladu s odstavcem 1 tohoto článku; a
(c) organizování nebo návod jiné osoby ke spáchání trestného činu stanoveného v souladu s odstavcem 1 tohoto článku.

II. Ochrana obětí obchodování s lidmi

Článek 6
Pomoc obětem obchodování s lidmi a jejich ochrana

1. Ve vhodných případech a v rozsahu, který umožňuje její vnitrostátní právo, bude každá smluvní strana chránit soukromí a totožnost obětí obchodování s lidmi, mezi jiným také tím, že soudní řízení vztahující se k takovému obchodování budou neveřejná.
2. Každá smluvní strana zajistí, aby její vnitrostátní právní nebo správní řád obsahoval opatření, která ve vhodných případech zajistí obětem obchodování s lidmi:

(a) informace o příslušných soudních a správních řízeních;
(b) pomoc, aby mohly být jejich stanoviska a zájmy předneseny a zváženy v příslušném stádiu trestního řízení proti pachatelům způsobem, který nebude na újmu právům obhajoby.

3. Každá smluvní strana zváží zavedení opatření umožňující fyzické, psychologické a sociální zotavení obětí obchodování s lidmi, ve vhodných případech i ve spolupráci s nevládními organizacemi a dalšími složkami občanské společnosti, a zejména poskytnutí:

(a) vhodného ubytování;

(b) poradenství a informací, zvláště ohledně jejich zákonných práv, v jazyce, kterému oběti obchodování s lidmi rozumějí;

(c) zdravotní, psychologické a materiální pomoci; a

(d) zaměstnání, příležitosti ke vzdělávání a školení.

4. Každá smluvní strana vezme při provádění ustanovení tohoto článku v úvahu věk, pohlaví a zvláštní potřeby obětí obchodování s lidmi, zejména zvláštní potřeby dětí, včetně náležitého ubytování, vzdělání a péče.

5. Každá smluvní strana bude usilovat o zajištění fyzické bezpečnosti obětí obchodování s lidmi, pokud se nacházejí na jejím území.

6. Každá smluvní strana zajistí, aby její vnitrostátní právní řád obsahoval opatření, která poskytnou obětem obchodování s lidmi možnost získat náhradu škody, kterou utrpěly.

Článek 7
Postavení obětí obchodování s lidmi v přijímajících státech

1. Vedle opatření přijatých podle článku 6 tohoto Protokolu každá smluvní strana zváží přijetí legislativních nebo jiných vhodných opatření, která ve vhodných případech dovolí obětem obchodování s lidmi zůstat dočasně nebo trvale na jejím území.

2. Při provádění ustanovení uvedeného v odstavci 1 tohoto článku každá smluvní strana náležitě zohlední humanitární faktory.

Článek 8
Navracení obětí obchodování s lidmi

1. Smluvní strana, jejímž státním občanem je oběť obchodování s lidmi nebo ve které měla tato osoba právo trvalého pobytu v době vstupu na území přijímající smluvní strany, usnadní a přijme navrácení této osoby bez zbytečného či nepřiměřeného odkladu, a to při řádném přihlédnutí k bezpečnosti této osoby.
2. Pokud smluvní strana navrací oběť obchodování s lidmi smluvní straně, jejíž je tato osoba státním občanem nebo ve které měla v době vstupu na území přijímající smluvní strany právo trvalého pobytu, zohlední patřičně při takovém navrácení bezpečnost této osoby a stav jakéhokoliv řízení souvisejícího se skutečností, že je tato osoba obětí obchodování a tento návrat bude, pokud možno, dobrovolný.
3. Na žádost přijímající smluvní strany dožádaná smluvní strana bez zbytečného a nepřiměřeného odkladu ověří, zda je osoba, která je obětí obchodování s lidmi, jejím státním občanem nebo měla právo trvalého pobytu na jejím území v době vstupu na území přijímající smluvní strany.
4. Pro usnadnění navrácení oběti obchodování s lidmi, která nemá řádné doklady, bude smluvní strana, jejímž je osoba státním občanem nebo ve které měla trvalý pobyt v době vstupu na území přijímající smluvní strany, na požádání přijímající smluvní strany souhlasit s vydáním takových cestovních dokladů nebo jiných povolení, která jsou nezbytná pro to, aby osoba mohla cestovat a vrátit se na území svého státu.
5. Tímto článkem není dotčeno jakékoliv právo přiznané obětem obchodování s lidmi podle vnitrostátního práva přijímající smluvní strany.
6. Tímto článkem nejsou dotčeny jakékoliv příslušné dvoustranné nebo mnohostranné smlouvy nebo ujednání, která zcela nebo zčásti upravují návrat obětí obchodování s lidmi.

PŘÍLOHA č. 4

Výběr relevantních článků ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV

Článek 2

Trestné činy související s obchodováním s lidmi

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění trestnosti těchto úmyslných jednání za účelem vykořisťování:

najímání, převoz, převod, ukrývání nebo příjem osob, včetně výměny či předání kontroly nad těmito osobami, za použití hrozeb, síly či jiných forem nátlaku, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci či zranitelného postavení nebo poskytnutím či obdržením platby či výhod s cílem získat souhlas osoby, jež má kontrolu nad jinou osobou.

2. Zranitelným postavením je taková situace, v níž dotčená osoba nemá jinou skutečnou nebo přijatelnou možnost, než podvolit se zneužívání.

3. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebrání, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů.

4. Souhlas oběti obchodování s lidmi s vykořisťováním, ať už zamýšleným či skutečným, je nepodstatný, pokud bylo použito kteréhokoli ze způsobů uvedených v odstavci 1.

5. Pokud se jednání uvedené v odstavci 1 týká dítěte, je trestným činem obchodování s lidmi i tehdy, nebylo-li použito žádného ze způsobů uvedených v odstavci 1.

6. Pro účely této směrnice se „dítětem“ rozumí osoba mladší 18 let.

Článek 9

Vyšetřování a trestní stíhání

1. Členské státy zajistí, aby vyšetřování nebo stíhání trestných činů podle článků 2 a 3 nebylo podmíněno ohlášením učiněným nebo trestním oznámením podaným obětí a aby se v trestním řízení mohlo pokračovat i tehdy, pokud oběť svou výpověď odvolala.

2. Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby v případě, že to vyžaduje povaha trestného činu, bylo možné stíhat trestné činy podle článků 2 a 3 dostatečně dlouhou dobu poté, co oběť dosáhla zletilosti.

3. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby osoby, útvary a služby odpovědné za vyšetřování nebo stíhání trestných činů podle článků 2 a 3 byly odpovídajícím způsobem vyškoleny.

4. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby osoby, útvary a služby odpovědné za vyšetřování nebo stíhání trestných činů podle článků 2 a 3 měly k dispozici účinné prostředky vyšetřování, jako jsou například ty, které se používají v případech organizované trestné činnosti nebo jiné závažné trestné činnosti.

Článek 11

Pomoc a podpora poskytovaná obětem obchodování s lidmi

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu a přiměřenou dobu po jeho skončení byla obětem poskytnuta pomoc a podpora s cílem umožnit jim uplatňovat práva stanovená v rámcovém rozhodnutí 2001/220/SVV a v této směrnici.

2. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby byla dané osobě poskytnuta pomoc a podpora, jakmile se příslušné orgány dozví o oprávněných důvodech nasvědčujících tomu, že se uvedená osoba mohla stát obětí jakéhokoliv z trestných činů podle článků 2 a 3.

3. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby pomoc a podpora oběti nebyla podmíněna její ochotou spolupracovat při vyšetřování trestného činu, trestním stíhání nebo soudním řízení, aniž je dotčena směrnice 2004/81/ES nebo obdobné vnitrostátní právní předpisy.

4. Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby ve spolupráci s příslušnými podpůrnými organizacemi byly vytvořeny vhodné mechanismy, jejichž cílem je oběti včas rozpoznat a poskytnout jim pomoc a podporu.

5. Opatření na pomoc obětem a jejich podporu uvedená v odstavcích 1 a 2 jsou prováděna na konsensuálním a informovaném základě a zahrnují alespoň takovou životní úroveň, která obětem zajistí existenci prostřednictvím takových opatření, jako je poskytování vhodného a bezpečného ubytování a hmotné pomoci, jakož i nezbytné lékařské péče včetně psychologické pomoci, poradenství a poskytování informací a v případě potřeby přístup k překladatelským a tlumočnickým službám.

6. Informace uvedené v odstavci 5 v případě potřeby zahrnují informace o lhůtě na rozmyšlenou a zotavenou podle směrnice 2004/81/ES, informace o možnosti poskytnutí mezinárodní ochrany podle směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany a směrnice Rady 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka nebo podle jiných mezinárodních nástrojů či jiných obdobných vnitrostátních předpisů.

7. Členské státy poskytují pomoc obětem se zvláštními potřebami, pokud tyto potřeby souvisejí zejména s jejich případným těhotenstvím, jejich zdravotním stavem, zdravotním postižením, duševní či psychickou poruchou těchto obětí nebo závažnou formou psychologického, fyzického nebo sexuálního násilí, které utrpěly.

Článek 12

Ochrana obětí obchodování s lidmi při vyšetřování trestných činů a trestním řízení

1. Opatření na ochranu obětí uvedená v tomto článku se uplatňují spolu s právy stanovenými v rámcovém rozhodnutí 2001/220/SVV.

2. Členské státy zajistí, aby oběti obchodování s lidmi měly neprodleně přístup k právnímu poradenství a v souladu s postavením oběti v příslušném systému justice rovněž k právnímu zastoupení, a to mimo jiné za účelem uplatňování nároku na odškodnění. V případě, že oběť nemá dostatečné finanční prostředky, je právní poradenství a právní zastoupení poskytováno bezplatně.

3. Členské státy zajistí, aby obětem obchodování s lidmi byla na základě individuálního posouzení rizika poskytnuta náležitá ochrana, mimo jiné tím,

že oběti mají, v případě potřeby a v souladu s podmínkami stanovenými ve vnitrostátních právních předpisech nebo postupech, přístup k programům na ochranu svědků.

4. Aniž je dotčeno právo na obhajobu a v souladu s individuálním posouzením osobní situace oběti provedeným příslušnými orgány, členské státy zajistí, aby se obětem obchodování s lidmi dostalo zvláštního zacházení s cílem předejít jejich druhotné viktimizaci tak, že se v největší možné míře a v souladu s podmínkami stanovenými vnitrostátními právními předpisy, jakož i s pravidly pro soudní rozhodování, soudní praxí či pokyny pro práci soudů, zamezí:
a) zbytečně opakovaným výslechům během vyšetřování, trestního stíhání či soudního řízení;
b) vizuálnímu kontaktu mezi oběťmi a obžalovanými mimo jiné během podávání výpovědi, například výslechů a křížových výslechů, a to pomocí odpovídajících prostředků, včetně použití vhodných komunikačních technologií;
c) tomu, aby oběť vypovídala při veřejném soudním jednání; a
d) zbytečným dotazům na soukromý život.

Článek 22

Provedení

1. Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do 6. dubna 2013.

2. Členské státy předloží Komisi znění vnitrostátních právních předpisů, kterými ve svém vnitrostátním právu provádějí povinnosti, jež pro ně vyplývají z této směrnice.

3. Tyto předpisy přijaté členskými státy musí obsahovat odkaz na tuto směrnici nebo musí být takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Způsob odkazu si stanoví členské státy.

PŘÍLOHA č. 5

Rantsev proti Kypru a Rusku[162]

Tento případ se týká ruské občanky Oxany Rantsevy narozené v roce 1980. Paní Rantsev v březnu 2001 odjela za pomoci pana X.A. na Kypr, který jí zařídil pracovní povolení jako „kabaretní umělkyně". Po svém příjezdu začala pracovat v zábavním podniku, který vlastnil X.A. a provozoval jeho bratr M.A. Paní Rantsev bydlela v bytě spolu s dalšími dívkami, které v podniku pracovaly. Po třech dnech utekla. M.A. nahlásil její útěk na policii, ale ta ji nezapsala na seznam hledaných osob. M.A. nakonec paní Rantsev našel sám a odvezl ji na policii v domnění, že bude zatčena a vyhoštěna a on si sežene jinou pracovnici. Jelikož se paní Rantsev v zemi nezdržovala neoprávněně, nemohla ji policie vyhostit, ale po výslechu zavolala M.A., aby si pro ni přijel a zadržovala ji až do jeho příjezdu. M.A. následně odvezl paní Rantsev do bytu jednoho ze svých zaměstnanců, sebral jí pas i všechny ostatní dokumenty a zavřel jí do jednoho z pokojů. Paní Rantsev nemohla z bytu odejít, protože ve vedlejším pokoji byl po celou noc M.A. Ráno byla paní Rantsev nalezena mrtvá na ulici pod okny pokoje. Na zábradlí balkonu u pokoje, kde byla paní Rantsev držená, byla přivázaná peřina. Okresní soud v Limassolu případ uzavřel s tím, že paní Rantsev zemřela za okolností podobných nehodě, když se pokusila uniknout z bytu. Žádný důkaz nenaznačil, že by smrt byla zaviněna další osobou.

Stěžovatelem k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) je otec paní Rantsev, N.M. Rantsev. Ten opakovaně neúspěšně žádal ruské úřady, aby vyslechly dvě ženy, které s paní Rantsev pracovaly v Limassolu a mohly podat svědectví o jejím sexuálním vykořisťování.

ESLP konstatoval, že obchod s bílým masem je formou novodobého otroctví a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen

[162] Rantsev v. Cyprus and Russia, application no. 25965/04, May 10, 2010

Úmluva) i přesto, že je velmi starým dokumentem, je živá a musí tak reagovat na soudobé dění a problémy. Z tohoto pohledu má být i vykládána. Dále konstatoval, že obchodování s lidmi je svou podstatou a účelem, jímž je vykořisťování, založeno na přístupu podobném vlastnictví k věci.

ESLP došel k závěru, že Kypr porušil čl. 2, 4 a 5 Úmluvy. Čl. 4 pak zejména tím, že nedostatečně potíral praxi obchodu s lidmi, resp. s ženami, které často jezdily na Kypr s vízy pro „kabaretní umělkyně". Na tento fakt byl již několikrát upozorněn Evropskou komisí, ale neučinil řádná opatření. Další porušení čl. 4 Úmluvy bylo neposkytnutí dostatečné ochrany zesnulé. Vzhledem k tomu, že bylo kyperské policii známo, že s „uměleckými vízy" často cestují ženy, jež jsou zneužívány, měla policie poskytnout paní Rantsev ochranu a případ prošetřit, ne kontaktovat M.A. a zadržovat ji do jeho příjezdu. V neposlední řadě Kypr porušil čl. 2 a 4 Úmluvy nedostatečně účinný vyšetřováním.

ESLP dále dospěl k závěru, že i Ruská federace porušila čl. 4 Úmluvy a to tím, že nezahájila účinné vyšetřování způsobu, jak byla paní Rantsev najata do podniku pana X. A. Vzhledem k tomu, že obchod s lidmi se děje často přeshraničně, mělo být zahájeno vyšetřování.

PŘÍLOHA č. 6

Siliadin proti Francii[163]

Siwa-Akofa Siliadin (narozena 1978) žalovala Francii za porušení čl. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluvy), který zakazuje otroctví a nucené práce. Paní Siliadin se svou stížností uspěla, bylo shledáno, že Francie dostatečně nezajistila její práva daná čl. 4 Úmluvy. Případ je zajímavý zejména tím, že v něm bylo podrobně projednáno a definováno, co je považováno za otroctví, co nevolnictví a co nucené a povinné práce (str. 32 – 34 rozsudku).

Paní Siliadin přicestovala z Toga do Francie v lednu 1994 ve věku necelých šestnácti let spolu s paní D. vybavena pasem s turistickým vízem. U paní D. si měla odpracovat náklady na letenku a měl jí být zlegalizován její pobyt. Po příjezdu se však stala neplacenou pomocnicí v domácnosti paní D. a byl ji zabaven cestovní pas. V druhé polovině roku 1994 byla poslána pomáhat k manželům B., kteří měli dvě děti, později se jim narodilo třetí dítě a Siliadin o všechny tři pečovala. V domácnosti manželů B. bydlela v dětském pokoji, aby se mohla starat o miminko i v noci. Ani za tuto práci nedostávala zaplaceno. V prosinci 1995 utekla na pět měsíců k paní původem z Haiti, kde pečovala o děti. Zde jí bylo poskytnuto ubytování a odměna ve výši 2 500 franků měsíčně. Nakonec však byla přemluvena strýcem z otcovy strany, aby se vrátila zpět k manželům B. Po návratu ke zmíněné dvojici se však její situace nijak nezměnila a pracovala zde až do roku 1998, kdy po upozornění sousedů na její situaci provedla policie prohlídku domu. Ta manžele B. obvinila z neoprávněné vyžadování služby bez řádného či dostačujícího ohodnocení – odměny a se zneužitím závislosti této osoby na manželech.

V červnu 1999 byli manželé B. odsouzeni. Soud shledal, že zranitelnost a závislost stěžovatelky byla prokázána a nebyla ji dána odpovídající mzda. Dále byli odsouzeni za to, že využívali práce osoby nelegálně pobývající na

[163] Siliadin v. France, application no. 733316/01, 26 July 2005

území Francie. Manželé se odvolali. Konečný rozsudek Odvolacího soudu v Paříži zprostil manžele viny, zejména proto, že doplňující vyšetřování ukázalo, že stěžovatelka, i přes své mládí, byla dobře jazykově vybavena a měla jistou autonomii – zejména při dopravování dětí do škol a zájmových kroužků se pohybovala po Paříži sama. Byla vždy řádně oblečena a měla u sebe stále malý obnos peněz. Stěžovatelka se odvolala. Státní zástupce tak neučinil s tím, že by neměl šanci na úspěch. Případ nakonec řešil odvolací soud ve Versailles, který sice dal za pravdu soudu první instance, avšak nepovažoval domácí práce vykonávané paní Siliadin a její pracovní podmínky za odporující lidské důstojnosti s odůvodněním, že takovéto práce jsou osudem mnoha matek. Přesto přiřkl stěžovatelce vyplacení částky za ušlý zisk a za způsobenou újmu.

Paní Siliadin se odvolala k ESPL s tím, že jí Francie dostatečně nezajistila ochranu proti nevolnictví, kterému byla vystavena, čímž byl porušen čl. 4 Úmluvy. Soud se zabýval tím, zda byla paní Siliadin vystavena nuceným či povinným pracím. Zde poukázal kromě čl. 4 Úmluvy také na úmluvu Mezinárodní organizace práce o nucené nebo povinné práci. Soud poukázal, že za nucené práce jsou považovány takové, které jsou vyžadovány pod hrozbou nějakého trestu, a kterou jedinec nevykonává ze své vůle. Otázku dobrovolnosti je však nutné posoudit na základě povahy daného souhlasu, především pak jeho formu, nepřímý nátlak či možnost vzít svůj souhlas zpět. Soud shledal, že paní Siliadin byla podrobena nucené práci, neboť vzhledem k jejímu věku, byla na manželích B. závislá a žila pod neustálou hrozbou nelegálního pobytu a vyhoštění ze země. V případě nevolnictví se přidávají ještě další znaky a to zejména omezení pohybu, pobývání na osobním pozemku (v případě paní Siliadin v domácnosti manželů B.) a v situaci, kde není vidina zlepšení situace. I tuto podmínku případ paní Siliadin splňoval. P. Siliadin nebyla zajištěna dostatečná ochrana a Francie tak nedostála svému pozitivnímu závazku plynoucímu z Úmluvy.

PŘÍLOHA č. 7

C.N. proti Velké Británii[164]

Stěžovatelka C.N. se narodila v roce 1979, v roce 2002 přicestovala do Velké Británie za pomoci svého bratrance P.S., který ji obstaral falešné doklady, které ji však ihned po příjezdu do Spojeného království zabavil. Stěžovatelka opustila Ugandu, protože byla opakovaně vystavena fyzickému a sexuálnímu násilí. Po svém příjezdu do Velké Británie žila v několika domech P.S., následně pracovala pro pana M. jako pečovatelka. Po celou dobu ji bylo vyhrožováno deportací zpět do Ugandy. Při práci pečovatelky nikdy neobdržela svou odměnu. Mzda byla vždy předávána panu M., ten část posílal příbuznému P.S., který však C.N. nikdy nevyplatil. V roce 2003 začala pracovat C.N. v domácnosti pana a paní K. Tuto práci shledávala C.N. velmi náročnou, jak fyzicky, tak psychicky. Pan K. trpěl závažnou nemocí a tak jej musela i oblékat, mýt, být k dispozici ve dne i v noci. Během své práce měla volno pouze jeden den v měsíci. To ji však pan M. odvezl a k večeru zase přivezl zpět do domu pana a paní K. I odměna za tuto práci byla vyplácena panu M. a C.N. nikdy mzdu nezískala. V roce 2006, když byli pan a paní K. na dovolené a C.N. pobývala v domě svého bratrance P.S., se stěžovatelce podařilo utéci. C.N. došla do místní banky, kde poprosila, zda může někdo zavolat policii. Zkolabovala a byla odvezena do nemocnice, kde zjistila svou diagnózu – HIV pozitivní. Později zažádala o azyl, ten ji však byl v roce 2007 zamítnut. V roce 2007 bylo též zahájeno vyšetřování útvarem specializovaným na obchodování s lidmi, který však případ C.N. neshledal jako obchodování s lidmi. Odvolání C.N. dále soud zamítl v roce 2009.

Evropský soud pro lidská práva shledal pochybení Spojeného království v porušení čl. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) o zákazu nevolnictví, nucených prací a otroctví a přiznal stěžovatelce zadostiučinění ve výši 28 000 eur. K porušení čl. 4 došlo zejména

[164] C.N. v. United Kingdom, application no. 4239/08, 13 November 2012

tím, že Spojené království díky nedostatečnému vymezení trestného činu nevolnictví a nucených prací v právním řádu státu nezajistilo účinné vyšetřování případu stěžovatelky. Z čl. 4 Úmluvy jednak vychází pozitivní povinnost smluvních státu stíhat a potírat nevolnictví, otroctví a nucené práce a jednak zajistit účinné vyšetřování. Účinným vyšetřováním je myšleno takové, které je nezávislé a vede k identifikaci a potrestání pachatelů, a zároveň zajistí využití náležitých prostředků. V případě C.N. byly úřady poprvé informovány již v žádosti o azyl v roce 2006, kdy C.N. popsala svoji situaci o nevyplácení mzdy. Tím, že úřady její situaci neřešily, nesplnily svůj pozitivní závazek plynoucí z čl. 4 Úmluvy. Dále bylo Spojenému království vytknuto, že kriminalizuje obchodování s lidmi, které je spojeno s nevolnictvím a nucenými pracemi, nepostihuje však již samostatně domácí nevolnictví (toto bylo v roce 2009, po uzavření tohoto případu změněno). Vzhledem k zaměření vyšetřování na obchodování s lidmi bylo opomenuto několik faktů případu, například nikdy nebyl vyslechnut P.S. Přitom právě jeho počínání nese významné znaky podrobování C.N. nevolnictví – zabavení dokladů, zastrašování, odebírání mzdy.